

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Diplomová práce

**Psychologický dopad na dítě
při odchodu z pěstounské péče**

Autor práce: Bc. Iveta Uldrychová

Vedoucí práce: doc. PhDr. David Urban, Ph. D.

Studijní program: Etika v sociální práci (KS)

2024

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Sušici dne 1. 3. 2024

Bc. Iveta Uldrychová

Děkuji vedoucímu diplomové práce panu doc. PhDr. Davidu Urbanovi, Ph. D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	5
1. Náhradní rodinná péče	7
1.1 Historie náhradní rodinné péče	9
1.2 Formy náhradní rodinné péče	11
1.2.1 Pěstounská péče	13
1.2.2 Poručenská péče	17
1.2.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu	19
2. Kategorie dětského traumatu	22
2.1 Aspekty traumatu	25
3. Typologie dětí	27
3.1 Typologie dětí v náhradní péči	28
3.2 Vliv na dítě	29
4. Role psychologického poradenství v náhradní rodinné péči	31
4.1 Principy terapeutické péče	32
4.2 Doprovodné organizace pro pěstounské rodiny	34
5. Odchod dítěte z rodiny	36
5.1 Důvody odchodu z náhradní rodiny	37
6. Psychologické dopady	40
6.1 Dopady zprostředkované péče	43
6.2 Dopady nezprostředkované péče	46
6.3 Stav dětí po opuštění pěstounské péče	48
6.4 Stav pěstounů po odchodu dětí	49
ZÁVĚR	51
SEZNAM zdrojů	54

ÚVOD

Jako sociální pracovnice orgánu sociálně právní ochrany dětí v agendě náhradní rodinné péče vnímám psychologické dopady, které vznikají vlivem umístění dítěte do jiné rodiny jako významné. Pěstounská péče představuje klíčový prvek v systému sociální péče, poskytující dočasný domov a stabilitu dětem, které se z různých důvodů nemohou zdržovat ve svém biologickém rodinném prostředí. Cílem pěstounské péče je nabídnout dětem bezpečné, podpůrné a láskyplné prostředí, které jim umožní rozvíjet se a růst do doby, než se vrátí do svého původního rodinného prostředí nebo dokud nenajdou trvalý domov. Náhradní rodinná péče je pro dítě sice svým způsobem záchranou, ale odchod dítěte z náhradní rodiny představuje velký zásah do identity dítěte, což ovlivní jeho psychické zdraví a sociální dovednosti.

Dítě je od samotného počátku svého života ovlivněno různými formami traumatu. Začíná to traumatem zprostředkovaným biologickou rodinou, kde může dítě být vystaveno nebezpečí ze zanedbání nebo dokonce zneužívání. Poté, co je převezeno do pěstounské rodiny, prochází dalším traumatickým zážitkem, kterým je ztráta původního prostředí a adaptace na nové prostředí a nové lidi. Tento proces může být emocionálně náročný a může způsobit pocit osamělosti, strachu a nejistoty.

Dalším důležitým momentem je puberta, kdy je dítě nejcitlivější a kdy dochází k důležitým změnám v jeho životě. V této fázi se mohou objevit situace či události, které se stanou důvodem k odchodu dítěte z pěstounské rodiny. To může být způsobeno například konflikty v rodině, nepochopením či nevhodnými reakcemi ze strany pěstounů či dítěte samotného, nebo náhlé změny životních okolností. Důsledkem opakovaného traumatu je další poškození duševního zdraví dítěte a komplikace ve vývoji jeho identity a sebepojetí pro další život. Dítě může zažívat pocit nízké sebevědomosti, pocit nedostatečnosti a problémy s vyrovnáním se se svými emocemi. Mohou se objevit i problémy s mezilidskými vztahy a problémy s adaptací na nové situace.

Cílem práce bude zjistit, jaké psychologické aspekty ovlivňují psychologický vývoj osobnosti dítěte, které z náhradní rodiny odešlo zpět do biologické rodiny, k osvojitelům, vlivem zletilosti do dalšího života nebo při přechodu z jedné pěstounské péče do druhé.

Pro naplnění tohoto cíle se proto budu nejprve zabývat popsáním jednotlivých druhů náhradní rodinné péče, přičemž se zaměřím na problémy, které se mohou vyskytnout na jejím začátku, v průběhu a po odchodu dítěte. Jelikož se jedná o děti traumatizované, pokusím se stručně nastínit, jaké kategorie traumatu mohou v rámci náhradní péče hrát roli. Stejně tak popíšu typy dětí, které na trauma reagují. Významnou roli v této problematice má psychologické poradenství, které významným způsobem

ovlivňuje tyto procesy. Protože mě zajímá zejména to, co dítě ovlivňuje při jeho odchodu, zaměřím se obzvláště na toto období.

Jednotlivé kapitoly, které jsem výše představila, mají své další členění. Nejbohatší je v tomto ohledu první kapitola, která zahrnuje pět druhů náhradní rodinné péče. S ohledem na rozsah jsem rozhodla zaměřit se na pěstounskou péči, protože má dle mého názoru dlouhodobý vliv na dítě. Společně s pěstounskou péčí hovořím také o poručenství, protože jsou si oba druhy péče velmi podobné.

Ve druhé kapitole, kde hovořím o kategoriích dětského traumatu, jsem zařadila podkapitolu o jeho jednotlivých aspektech, a to zejména proto, že každé trauma má dopad na různé oblasti vývoje dítěte.

Stejně jako u první kapitoly, i v té třetí o typologii dětí, jsem se zaměřila zejména na pěstounskou a poručenskou péči. Dále zde ale také popisují vybrané vlivy, které na děti v obtížných situacích jejich vývoje působí.

Součástí čtvrté kapitoly jsou mimo již uvedené, také principy terapeutické péče, jež jsou sice obecné, ale snažila jsem se zaměřovat zejména na ty oblasti, které mohou dobře odpovídat na potřeby pěstounské a poručenské péče. Pro povinnost stanovenou zákonem, kdy musí každý pěstoun spolupracovat s doprovodnou organizací, zařadila jsem podkapitolu, která hovoří o možnostech terapeutické péče v rámci této spolupráce.

V páté kapitole jsem se pokusila rozlišit různé druhy důvodů, kvůli kterým musí děti náhradní rodiny opouštět a zároveň také nastínit, jaké výzvy a nové podmínky změn musí tyto děti nevyhnutelně podstoupit.

Poslední kapitola se snaží propojit všechny aspekty, které vyplynuly z předchozích kapitol a podívat se na problém z více úhlů pohledu. Z toho důvodu jsem zařadila zvlášť podkapitolu o zprostředkované a nezprostředkované péči, jejichž problémy nesou rozdílné situace, a tudíž i rozdílné psychologické dopady na dítě. Kapitulu pak uzavírám slovy o stavu dětí a pěstounů po odchodu dítěte z náhradní rodiny.

Základní literaturou pro mou práci byly zejména články na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí, které obsahují aktuální informace týkající se současné problematiky náhradní rodinné péče. S ohledem na toto téma jsem se hodně opírala o myšlenky PhDr. Věduny Bubleové, která je považována za významnou osobnost náhradní péče, přičemž se snaží o její transformaci. Za stejně významného pak považuji prof. Zdeňka Matějčka, který byl jedním z nejvýznamnějších dětských psychologů naší doby.

1. Náhradní rodinná péče

V rámci problematiky náhradní péče se lze setkat s několika klíčovými pojmy, jejichž pochopení je zásadní pro správné fungování a efektivitu systému. Prvním pojmem je náhradní rodinná péče, která představuje alternativní rodinné prostředí pro děti, jež z různých důvodů nemohou zůstat ve svém biologickém rodinném prostředí. Cílem náhradní péče je poskytnout dětem láskyplné a stabilní prostředí, které podporuje jejich zdravý rozvoj (Smutková, 2007).

V rámci legislativy náhradní rodinné péče je klíčovým principem ochrana práv dítěte, což zahrnuje právo na bezpečný a stabilní domov, ochranu před zneužíváním a zanedbáváním, a právo na vzdělání a zdravotní péči. Zákony obvykle zahrnují procesy a postupy, které mají zajistit, že všechny formy náhradní péče jsou poskytovány v souladu s těmito právy a že jsou brány v úvahu individuální potřeby a situace každého dítěte. Proces schvalování a dohled nad pěstouny a adoptivními rodiči je také důležitou součástí legislativy. Týká se náležitých prověření uchazečů, jejich vzdělávání a přípravy, stejně jako pravidelného dohledu a hodnocení po umístění dítěte. Cílem je zajistit, že pěstouni a adoptivní rodiče jsou schopni poskytovat adekvátní péči a že domácí prostředí je pro dítě bezpečné a podpůrné (MPSV ČR, 2024).

Na základě právního systému, který zahrnuje zákony o rodině a sociálně-právní ochraně dětí, je zákonným zástupcem každého dítěte obvykle jeho rodič. Avšak v případech, kdy rodič v této roli selže, je nezbytné, aby byl zajištěn někdo jiný, kdo bude hájit zájmy těchto dětí. Právě zde vstupují do hry lidé, kteří zastupují děti, jež nemohou vyrůstat ve své vlastní rodině, a tato role je zásadní a náročná. Je třeba plně rozumět práci těmto osobám, mezi něž patří sociální pracovníci na úřadech, personál zdravotnických zařízení a dětských domovů, lékaři, psychologové, soudci a pracovníci dalších institucí, kteří se zasazují o zájmy opuštěných dětí. Klíčovým aspektem je respektování dítěte jako jedinečné bytosti s vlastní minulostí a jedinečnými potřebami (Bubleová, Vávrová, Frantíková a Vančáková, 2009).

Systém náhradní rodinné péče má několik forem, které budou popsány níže v další podkapitole.

Vliv náhradní rodinné péče na dítě je mnohostranný a závisí na řadě faktorů, včetně věku dítěte při umístění, jeho předchozích zkušenostech a charakteru péče, kterou dostává. Pro mnohé děti může být náhradní péče prvním prostředím, kde zažívají stabilní vztahy a konzistentní péči. To může vést ke zlepšení jejich důvěry v dospělé, schopnosti navazovat a udržovat vztahy a k celkovému emocionálnímu zdraví. Proces přechodu do náhradní rodinné péče může představovat pro děti značnou výzvu. Změna rodinného prostředí a oddělení od biologických rodičů často vyvolávají pocity ztráty, smutku a zmatku. Pro některé děti může být těžké přizpůsobit se novému domovu a vytvářet vztahy s pěstouny, zejména pokud mají v minulosti zkušenosti s nestabilitou

a zanedbáváním. Kvalita a charakter pěstounské péče hrají klíčovou roli ve vlivu na dítě. Pěstouni, kteří poskytují teplé, citlivé a reagující prostředí, mohou výrazně přispět k pozitivnímu vývoji dítěte. Efektivní pěstounská péče zahrnuje nejen zajištění základních potřeb dítěte, ale také podporu jeho emocionálních a vzdělávacích potřeb, rozvoj sebeúcty a podporu při zpracovávání minulých traumat. Platná legislativa upřednostňuje náhradní rodinnou péči před ústavní výchovou (Vránová, 2011).

V neposlední řadě je důležité zmínit, že náhradní rodinná péče není jen dočasným opatřením, ale má dlouhodobý dopad na život dítěte. Děti, které prožily kvalitní náhradní péči, mají často lepší šance na úspěch ve škole, lepší sociální a emoční dovednosti a vyšší pravděpodobnost stabilního a plnohodnotného života v dospělosti. Z tohoto důvodu je podpora náhradní rodinné péče a kontinuální zdokonalování její kvality klíčová pro zajištění nejlepších možných výsledků pro děti, které tuto péči potřebují (Adopce, 2023).

Náhradní rodinná péče je v mnoha zemích podrobena komplexnímu legislativnímu rámci, který má za úkol zajistit ochranu a podporu dětí, jež se nemohou z různých důvodů nacházet v péči svých biologických rodin. Tento legislativní rámec zahrnuje řadu zákonů, vyhlášek a mezinárodních dohod, které společně vytvářejí systém na podporu náhradní rodinné péče, včetně pěstounské péče, adopce, poručenství a dalších forem péče jiných osob. Tyto právní dokumenty stanovují pravidla pro procesy schvalování, sledování a podporu náhradních rodin, jakož i ochranu práv dětí. Zajišťují, aby byly všechny formy náhradní péče prováděny v nejlepším zájmu dítěte, a klade důraz na stabilní a bezpečné prostředí, kde mohou děti růst a rozvíjet se (MPSV ČR, 2024).

Legislativa určuje povinnosti a odpovědnosti pěstounů, adoptivních rodičů a poručníků, včetně požadavků na vzdělávání, přípravu a podporu, které mají tyto osoby dostávat od státu nebo příslušných orgánů. Specifické zákony a regulace se věnují i otázkám financování náhradní rodinné péče, včetně příspěvků na péči a podpory, které mají zajistit, aby byly pokryty potřeby dětí a aby byla péče poskytována na profesionální úrovni. Kromě toho mezinárodní dohody, jako je Úmluva o právech dítěte, posilují závazek států chránit a podporovat práva dětí na rodinný život. Celkově je legislativní ochrana náhradní rodinné péče klíčová pro zajištění, že systémy péče jsou navrženy a prováděny tak, aby podporovaly blaho a rozvoj dětí, které se nacházejí v těchto alternativních rodinných uspořádáních (Cilečková, 2014).

Efektivní a citlivá legislativa je základem pro budování silných a stabilních náhradních rodinných vztahů a pro podporu pozitivního vývoje dětí v péči. Jedním z klíčových aspektů legislativy náhradní rodinné péče je důraz na soustavný dohled a hodnocení situací, ve kterých se děti nacházejí, což zahrnuje pravidelné kontroly a posuzování pěstounských rodin a zařízení, zajištění, že jsou splněny veškeré normy pro kvalitní péči a že prostředí je vhodné pro zdravý vývoj dítěte. Právní předpisy často

stanovují, jak často a jakým způsobem mají být tyto kontroly prováděny, a zajišťují, aby byly případné problémy identifikovány a řešeny včas (MPSV ČR, 2024).

V této souvislosti je klíčová role sociálních pracovníků a dalších profesionálů, kteří se podílejí na procesu náhradní péče. Sociální pracovníci hrají zásadní roli v hodnocení potřeb dětí, výběru vhodné náhradní rodinné péče a v poskytování podpory jak dětem, tak pěstounským rodinám. Jejich práce zahrnuje nejen administrativní a právní aspekty, ale také poskytování poradenství a terapeutických služeb. Dalším důležitým pojmem je schopnost dítěte vyrovnat se s traumatickými zážitky a rozvíjet se pozitivně navzdory nepříznivým okolnostem. V kontextu náhradní péče je důraz kladen na vytváření bezpečného prostředí, poskytování emocionální podpory a vedení k rozvoji adaptivních dovedností. Přejít dětí z náhradní péče do samostatného života zahrnuje přípravu dětí na samostatný život, včetně vzdělávacích a profesních příležitostí, a poskytnutí podpory při přechodu do dospělosti (Bubleová, Frantíková a Vránová, 2011).

Je důležité chápat, že náhradní rodinná péče není jen o poskytování střechy nad hlavou a základních potřeb. Jde o složitý a citlivý proces, který si klade za cíl zajistit celkový emoční, sociální a fyzický rozvoj dítěte a podporovat jeho schopnost vybudovat stabilní a zdravý život i po opuštění systému náhradní péče (Bubleová, Frantíková a Vránová, 2011).

V následující podkapitole bude stručně představena historie náhradní rodinné péče. Na historii je patrné, že problém zanedbaných nebo opuštěných dětí byl vždy blízký všem kulturám v každém čase.

Náhradní rodinnou péčí se rozumí více jejích forem, jež budou pro lepší pochopení problematiky a jejího členění blíže popsány v dalších podkapitolách. Pro účely této práce byly vybrány tři konkrétní formy náhradní rodinné péče, jejichž problémy jsou příznačné pro téma psychologických dopadů na život dítěte.

1.1 Historie náhradní rodinné péče

Historie náhradní rodinné péče se datuje do dávných časů a má kořeny v různých kulturách a civilizacích po celém světě. Již ve starověkých společnostech, jako byly například římská, řecká nebo egyptská civilizace, existovaly různé formy péče o děti, které nemohly zůstat ve svých biologických rodinách. Tyto starověké praxe často zahrnovaly ustanovení poručníků nebo přijetí dětí do jiných rodin, aby se zajistilo jejich přežití a výchova. Podle Gabriela a Nováka (2008) byl historicky první nalezinec založen v Miláně v roce 787, kde tehdejší arcibiskup koupil dům, který měl sloužit k založení nalezince. V průběhu středověku a raného novověku se role náboženských a charitativních institucí ve výchově osiřelých nebo opuštěných dětí stala významnější. Církve, kláštery a jiné náboženské organizace často poskytovaly útočiště a péči o děti,

kteře byly opuštěné nebo jejichž rodiče o ně nemohli pečovat. V těchto institucích byly děti vychovávány a vzdělávány, ale často ve velmi strohých podmínkách a bez individualizované péče, kterou by jim poskytla rodina.

S nástupem průmyslové revoluce a urbanizací došlo k výrazným změnám v sociální struktuře, což vedlo k zvýšenému počtu osiřelých a opuštěných dětí ve městech. V reakci na to vznikly v 19. století v západních zemích první organizované systémy náhradní rodinné péče. Tyto systémy začaly upřednostňovat umístování dětí do rodinných domovů místo institucionální péče, což bylo považováno za lepší pro emocionální a sociální rozvoj dětí (Gabriel a Novák, 2008).

Ve 20. století došlo k další profesionalizaci a regulaci náhradní rodinné péče. Byly zavedeny přísnější postupy pro výběr a školení pěstounů a vznikla právní a sociální opatření pro ochranu práv dětí v náhradní péči. Státy začaly věnovat více pozornosti dohledu nad kvalitou péče a zajištění, aby byly potřeby dětí řádně zohledněny. V polovině až ke konci 20. století se v mnoha zemích začaly objevovat reformy, které měnily přístup k náhradní rodinné péči. Bylo uznáno, že institucionální péče, jako jsou sirotčince, nemusí být vždy nejlepším řešením pro rozvoj a pohodu dětí. To vedlo k rostoucímu zaměření na pěstounskou péči a adopci jako preferované metody péče o děti bez rodičů nebo ty, které z různých důvodů nemohou zůstat ve svých rodinách. Vznikly i specializované formy péče, jako je terapeutická pěstounská péče, která se zaměřuje na děti s komplexními emocionálními a behaviorálními problémy. Kromě toho se výrazně zlepšilo porozumění potřebám dětí v náhradní péči. Výzkumy v oblasti dětské psychologie zdůraznily důležitost stabilního, bezpečného a láskyplného prostředí pro zdravý vývoj dětí. To vedlo k většímu důrazu na přípravu a podporu pěstounů, stejně jako k rozvoji politiky a postupů zaměřených na zajištění, že děti v náhradní péči mají přístup k potřebným zdrojům a podpoře (Gabriel a Novák, 2008).

Ve 21. století se začaly objevovat další výzvy a příležitosti. V mnoha zemích se diskutuje o právech dětí v náhradní péči a zdůrazňuje se potřeba posílení jejich práv a ochrany včetně zajištění jejich účasti na rozhodováních, které se jich týkají, a poskytování podpory pro zachování kontaktu s biologickými rodinami, pokud je to v jejich nejlepším zájmu. Kromě toho se rozvíjejí inovativní přístupy, jako jsou programy podpory pro mladé dospělé opouštějící systém náhradní péče, což pomáhá zajistit, že tyto děti jsou připraveny na samostatný život. Přestože se konkrétní praktiky liší v závislosti na kulturním a legislativním kontextu, společným cílem zůstává podpora blaha dětí, poskytnutí stabilního prostředí pro jejich růst a rozvoj a zajištění, že jejich práva a potřeby jsou vždy na prvním místě (Gabriel a Novák, 2008).

Dnes je náhradní rodinná péče považována za důležitou součást sociálního systému péče o děti a je řízena komplexními právními předpisy a standardy. Moderní přístupy zdůrazňují význam poskytování stabilního a podpůrného rodinného prostředí,

respektují práva dětí a usilují o co nejlepší řešení pro jejich potřeby a blaho. Rozvoj terapeutických pěstounských programů, podpora adopcí a další iniciativy jsou svědectvím neustálého úsilí o zlepšování péče a podpory pro děti, které se ocitly mimo své biologické rodiny (Gabriel a Novák, 2008).

V průběhu 20. a 21. století došlo k významným změnám v legislativě týkající se náhradní rodinné péče, které odrážejí proměňující se pohledy na rodinnou politiku a práva dětí. Na počátku 20. století byla náhradní rodinná péče často organizována s menším důrazem na práva a potřeby dětí a více se soustředila na potřeby společnosti nebo adoptivních rodičů. Děti byly často vnímány jako tabula rasa, na kterou mohou noví rodiče psát, a emocionální pouta s biologickými rodinami nebyla považována za příliš důležitá. Postupem času, zejména ve druhé polovině 20. století, se začal klást větší důraz na práva dětí a na význam udržování jejich původních rodinných vazeb. Rozvoj psychologie a lepší porozumění potřebám dětí vedlo k přehodnocení náhradní rodinné péče. Zavedení principů jako je nejlepší zájem dítěte a právo dítěte na rodinu, které se staly klíčovými aspekty mezinárodních dohod, například Úmluvy o právech dítěte v roce 1989, ovlivnilo národní legislativy po celém světě (Gabriel a Novák, 2008).

V 21. století došlo k dalšímu posunu s důrazem na deinstitucionalizaci a podporu náhradních rodinných péčí, jako jsou pěstounská péče a adopce, včetně podpory pro zachování vazeb s biologickými rodinami, když je to v nejlepším zájmu dítěte. Tyto změny odrážejí širší posun k většímu uznání práv a potřeb dětí, většímu zapojení dětí do rozhodovacích procesů, které se jich týkají, a k uznání, že děti mají právo na péči v rodinném prostředí, které podporuje jejich zdravý rozvoj a pohodu. Tyto vývojové tendence v legislativě také ukazují na rostoucí mezinárodní konsenzus ohledně nejlepších praktik v náhradní rodinné péči (Gabriel a Novák, 2008).

1.2 Formy náhradní rodinné péče

Mezi formy náhradní rodinné péče patří péče jiné osoby (svěřenectví), pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, poručenství s osobní péčí a osvojení.

Péče jiné osoby, známá také jako svěření, je situace, kdy o dítě pečuje na základě rozhodnutí soudu osoba příbuzná nebo dítěti blízká a známá. I když rodičům zůstává zachována rodičovská odpovědnost i vyživovací povinnost, soud stanoví rodiči povinnost hradit dítěti výživné k rukám pečující osoby. Dítě má nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte, od kterého je odečteno soudem stanovené výživné od rodičů. Osoba pečující má povinnost spolupracovat s orgánem sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a může zastupovat dítě pouze v oblastech vymezených soudním rozhodnutím (MPSV ČR, 2024).

Pěstounská péče (PP) umožňuje péči o dítě na základě rozhodnutí soudu osoby vybrané krajským úřadem (zprostředkovaná pěstounská péče) nebo osoby dítěti příbuzné či jinak blízké (nezprostředkovaná pěstounská péče). Rodičům zůstává zachována rodičovská odpovědnost a vyživovací povinnost, přičemž výživné přechází na Úřad práce ČR, který vyplácí dítěti příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Zprostředkovaný pěstoun má nárok na odměnu pěstouna. V rámci pěstounské péče vznikají pěstounům nová práva a povinnosti, včetně spolupráce s doprovázejícím subjektem a povinnosti vzdělávat se (MPSV ČR, 2024).

Pěstounská péče na přechodnou dobu (PPPD) je krizový institut péče o ohrožené děti, poskytující dočasnou péči, nejdéle na dobu 1 roku. O svěřeni dítěte do PPPD rozhoduje soud na návrh OSPOD. Osoba, která o dítě pečuje, byla proškolená a posouzena jako vhodná k výkonu pěstounské péče krajským úřadem. Pěstoun na přechodnou dobu má nárok na odměnu pěstouna a další dávky pěstounské péče a je povinen spolupracovat s OSPOD, s doprovázejícím subjektem a krajským úřadem. Výživné stanovené soudem hradí rodič k rukám Úřadu práce ČR, a dítěti je vyplácen příspěvek na úhradu potřeb dítěte (MPSV ČR, 2024).

Poručenství s osobní péčí nastává, když není žádný z rodičů, který by vykonával rodičovskou odpovědnost. Soud v takovém případě dítěti jmenuje poručníka, který nabývá práv a povinností shodných s rodičem a stává se jeho zákonným zástupcem. Pokud poručník o dítě osobně pečuje, pohlíží se na něj shodně jako na dlouhodobého pěstouna, včetně nároku na dávky pěstounské péče a odpovídajících práv a povinností. Rodiči zůstávají vyživovací povinností, a soudem stanovené výživné hradí rodič k rukám Úřadu práce ČR, přičemž dítěti náleží příspěvek na úhradu potřeb (MPSV ČR, 2024).

Osvojení je proces přijetí cizího dítěte za vlastní, při kterém dítěti zanikají právní vazby na původní biologickou rodinu a vznikají mu nové právní vazby k rodině osvojitele. Do rodného listu se zapisují namísto biologických rodičů osvojitelé. K osvojení je, až na výjimky, potřeba souhlasu rodičů. Osvojitelé nemají nárok na žádné speciální dávky či doprovázení. Osvojení představuje další významnou formu náhradní rodinné péče. V případě osvojení dochází k právnímu převodu rodičovských práv a povinností od biologických rodičů na adoptivní rodiče. Osvojení poskytuje dětem možnost růstu v stabilním a láskyplném rodinném prostředí a dává jim novou šanci na trvalý rodinný vztah (MPSV ČR, 2024),

Specifickou formou náhradní péče je také péče v rámci širší rodiny nebo známých, což znamená, že dítě je umístěno u příbuzných nebo u osob, které dítě zná a má k nim důvěru. Tato forma péče je preferována, protože umožňuje dítěti zůstat v jeho přirozeném sociálním a kulturním prostředí. Poskytuje dítěti pocit kontinuity a příslušnosti, což může být zvláště důležité pro jeho emocionální stabilitu. Tato forma náhradní rodinné péče není institucionalizovaná a kontrolovaná státem.

Každá z těchto forem náhradní rodinné péče má své specifické výhody a výzvy a je důležité, aby byla zvolena ta nejvhodnější forma péče v závislosti na individuálních potřebách a situaci každého dítěte. Důležitým aspektem je zajistit, aby veškerá péče byla poskytována s ohledem na nejlepší zájem dítěte, s cílem podporovat jeho zdravý rozvoj a blaho.

Pro účely této práce bude v dalších podkapitolách blíže popsána problematika pěstounské péče a poručenství a výzev s nimi spojenými. Přičemž budou nastíněny i konkrétní problémy spojené s konkrétními formami péče.

1.2.1 Pěstounská péče

Pěstounská péče je tradiční formou náhradní rodinné péče, kde jsou děti, které z různých důvodů nemohou zůstat ve své biologické rodině, umístěny do dočasné péče u jiné rodiny. Pěstouni se zavazují k poskytování denní péče, výchovy a emocionální podpory dětem, s cílem zajistit jim co nejstabilnější prostředí v období, kdy nemohou být se svými biologickými rodinami (Matějček, 1994). Cílem pěstounské péče je, aby dítě, které nemůže být ve své původní biologické rodině, mělo zajištěno rodinné prostředí. Kdy náhradní rodina by měla dítěti dát zažít láskyplné a funkční vztahy a zároveň se vyhnout traumatizování vlivem umístění do ústavní výchovy.

Během pobytu v pěstounské péči jsou vytvářeny a udržovány vazby mezi dítětem a jeho biologickou rodinou prostřednictvím plánovaných návštěv nebo jiných kontaktů, pokud to situace dovoluje a je to v zájmu dítěte. Role pěstounů v pěstounské péči je mnohovrstevná. Vyžaduje od nich, aby byli nejen poskytovateli péče, ale také mentory, kdy ukazují dítěti, jak má vypadat vztah rodič – dítě, výchovnými poradci a zprostředkovateli vztahů mezi dětmi a jejich biologickými rodinami. Pěstouni musí být schopni pracovat se sociálními pracovníky, dodržovat plány péče a podporovat cíle péče, včetně případného návratu dítěte do biologické rodiny.

Pro děti, které zažily zneužívání, zanedbávání a jiné formy traumatu, může pěstounský domov poskytnout první stabilní a pozitivní rodinné prostředí, které kdy zažily. V těchto případech je pěstounská péče klíčová pro zahájení procesu hojení. S ohledem na dočasnost pěstounské péče je v ideálním případě návrat dítěte do biologické rodiny, pokud se rodinné prostředí zlepšilo natolik, že je to možné a bezpečné. Pěstounská péče, ačkoliv přináší mnoho výzev, je oblast, kde lze dosáhnout velkých úspěchů a pozitivních změn. Pěstouni, kteří se rozhodnou přijmout do svých domovů děti v nouzi poskytují neocenitelnou službu, která má hluboký a trvalý dopad na životy těchto dětí (Casey Family programs, 2023).

Pěstouni, musí být připraveni pomoci dětem, vypořádat se s emocemi a podporovat je v procesu adaptace na nové prostředí. Současně čelí výzvám spojeným

s připojením nového člena do jejich rodiny a musí se naučit zvládat dynamiku, která z toho vyplývá. (CPS, 2019).

V rámci pěstounské péče existují dva základní druhy: zprostředkovaná pěstounská péče a nezprostředkovaná pěstounská péče. Zprostředkovaná pěstounská péče je forma péče, kdy o dítě pečuje osoba vybraná a schválená Krajským úřadem. Tento typ pěstounské péče je často využíván v situacích, kdy dítě nemá žádné příbuzné nebo blízké osoby, které by o něj mohly pečovat, nebo když je potřeba dítě umístit mimo jeho původní rodinné prostředí z důvodu jeho ochrany. Pěstouni procházejí důkladnou přípravou a hodnocením, aby byli schopni poskytovat adekvátní péči dětem s různými potřebami. Nezprostředkovaná pěstounská péče se odlišuje tím, že o dítě pečuje osoba dítěti příbuzná nebo mu jinak blízká, která byla dítěti vybrána bez zprostředkování Krajským úřadem. Tato forma péče dává přednost umístění dětí do prostředí, kde již existuje vztah a emoční pouto, což může usnadnit adaptaci dítěte na novou situaci a podpořit jeho psychickou stabilitu. Příbuzní nebo blízcí, kteří se rozhodnou pro nezprostředkovanou pěstounskou péči, mohou obdržet podporu a školení od příslušných úřadů, aby byli schopni efektivně pečovat o dítě. Oba typy pěstounské péče jsou navrženy tak, aby poskytovaly dětem bezpečné a podporující prostředí, ve kterém mohou růst a rozvíjet se, až do doby, než bude možné najít pro dítě trvalé řešení, ať už v podobě návratu do biologické rodiny, adopce nebo jiné formy dlouhodobé péče (MPSV ČR, 2024).

Výběr a příprava pěstounů jsou klíčovými aspekty pěstounské péče. Potenciální pěstouni procházejí rozsáhlým procesem hodnocení a školení, aby bylo zajištěno, že mají potřebné schopnosti, empatii a prostředí pro poskytování adekvátní péče. Tento proces často zahrnuje ověření pozadí, domácí návštěvy, školení v oblasti péče o děti a porozumění specifickým potřebám dětí v pěstounské péči, včetně těch s traumaty. Cílem je zajistit, aby byli schopni poskytnout dětem bezpečný, podpůrný a láskyplný domov. Pěstounská péče, přestože je dočasná, má trvalý dopad na životy dětí. Kvalitní pěstounská péče může poskytnout dítěti nejen bezpečný přístav, ale také důležité životní lekce, stabilitu a modely zdravých vztahů. Pro mnoho dětí může být zkušenost s pěstounskou péčí zlomovou, co se týče jejich emocionálního vývoje, vzdělání a budoucích životních trajektorií (MPSV ČR, 2024).

Příbuzenská pěstounská péče zahrnuje situace, kdy je dítě umístěno u členů širší rodiny nebo u blízkých přátel rodiny. Pěstounská péče je rozlišována jako zprostředkovaná a nezprostředkovaná. Jak je již z názvu tohoto typu náhradní rodinné péče zřejmé, jedná se o pěstounskou péči, jež zahrnuje umístění dítěte do domácnosti certifikovaných pěstounů, kteří nejsou příbuzní ani známí dítěte. Tedy jsou zprostředkováni Krajským úřadem. Tato forma péče je často využívána, když není k dispozici vhodný příbuzný nebo když je z důvodů ochrany dítěte nutné ho umístit mimo jeho původní rodinné prostředí. Zprostředkování pěstouni procházejí speciálním

výcvikem a jsou schopni poskytovat specifickou péči a podporu dětem, které mohou mít různé potřeby v důsledku prožitého traumatu nebo složitých rodinných situací (MPSV ČR, 2024).

U neprostředkované pěstounské péče se dále rozlišuje, jedná-li se o příbuzného, který převezme péči o dítě, či se jedná o kohokoli známého, bez přímého biologického příbuzenství. Toto řešení je upřednostňováno, protože umožňuje dítěti zůstat v jeho známém sociálním a kulturním prostředí, což může být méně traumatizující než přesun do domácnosti neznámých pěstounů. Děti v příbuzenské péči si mohou udržet stávající rodinné vazby a vztahy, což může být pro jejich emocionální stabilitu a pocit bezpečí zásadní (MPSV ČR, 2024).

Významným rozdílem mezi příbuzenskou a zprostředkovanou pěstounskou péčí je psychologický dopad na dítě. Příbuzenská péče může dítěti poskytnout pocit kontinuity a pomoci mu udržet si svou kulturní a rodinnou identitu. Dítě, které zůstává v péči příbuzných, má lepší příležitost udržovat vztahy s biologickými rodiči a dalšími příbuznými, což může být pro jeho emocionální pohodu zásadní. Naopak zprostředkovaná pěstounská péče často znamená úplně nové prostředí a může vést k přerušení některých stávajících vazeb, což může být pro dítě náročné, ale v některých případech je to nezbytné pro jeho bezpečnost a rozvoj (Leon a Dickson, 2018).

V oblasti přípravy a vzdělávání pěstounů existují také rozdíly. Zprostředkovaní pěstouni obvykle procházejí rozsáhlým procesem školení a přípravy, který je přizpůsoben k poskytování péče dětem s různými potřebami a zvládnutí specifických výzev spojených s pěstounskou péčí. Dítě v příbuzenské péči má větší propojení se svými kořeny, a tudíž i se svou identitou. Je pro něho jednodušší porozumět tomu, kdo je. Příbuzenští pěstouni neprocházejí žádnými psychologickými posudky ani přípravami a vlastně není jistota, že jsou schopni pěstounství vykonávat. (Leon a Dickson, 2018).

Rozhodnutí mezi příbuzenskou a zprostředkovanou pěstounskou péčí by mělo být vždy řízeno potřebami konkrétního dítěte. Sociální pracovníci a další odborníci hodnotí každý případ individuálně, aby určili, který typ péče je nejvhodnější. Při tomto rozhodování se zvažují různé faktory, včetně věku dítěte, jeho emocionálního a fyzického stavu, historie rodiny a dostupnosti a vhodnosti potenciálních pěstounských rodin.

Důležitým aspektem pěstounské péče je individualizovaný přístup k potřebám každého dítěte. Pěstouni a sociální pracovníci pracují společně na vytvoření plánu péče, který reflektuje specifické potřeby a okolnosti každého dítěte, včetně vzdělání, zdraví a emocionálního blaha. Přizpůsobení péče je klíčové, zejména pro děti, které prošly traumatickými zkušenostmi nebo mají specifické výchovné potřeby. Jednou z výzev pěstounské péče je zajištění stability pro dítě, které může být vystaveno několika přesunům mezi různými pěstounskými rodinami. Proto je důležité, aby pěstouni byli schopni vytvořit prostředí, kde se dítě cítí bezpečně a uznávaně. Emocionální vazba

a pocit stability jsou klíčové pro zdravý vývoj dítěte a pro jeho schopnost vytvářet a udržovat pozitivní vztahy v budoucnu (MPSV, ČR 2024).

Navzdory přínosům, které pěstounská péče pro ohrožené dítě znamená, představuje zároveň specifické problémy a výzvy, které se dotýkají jak dítěte, tak i dalších osob jako jsou rodiče, pěstouni či další osoby žijící v pěstounské rodině.

Dítě, které opouští svojí vlastní biologickou rodinu a přichází do pěstounské rodiny čelí emocionální nejistotě. Dítě se musí adaptovat na nové prostředí, nové lidi a na nové výchovné postupy. Z toho vyplývá emocionální nejistota, která může vést k behaviorálním problémům dítěte, které se sebou nesou důsledky v podobě změn chování pěstounů, výchovných problémů a v nejzazším případě změny pěstounské rodiny. To má opět negativní dopad na schopnost dítěte budovat stabilní vztahy a potýkat se s vlastní identitou (Amborski, 2023).

Výzvam musí také čelit pěstouni, neboť do jejich rodiny přichází děti s problematickou minulostí a speciálními potřebami. To je pro pěstouny emocionálně a psychicky náročné, stejně jako tlak na to, aby nahradili roli biologických rodičů. Pěstoun se také musí umět vyrovnat s vlastním postojem vůči biologickým rodičům dítěte a potlačit negativní myšlení v rámci zajišťování nejlepšího zájmu dítěte. Tento problém se nejvíce vyskytuje v příbuzenské pěstounské péči, kde může hrát roli minulost pěstouna s rodičem (Amborski, 2023).

Dalším problémem může být nedostatečná příprava a podpora pro příbuzenské pěstouny. Na rozdíl od tradičních pěstounů, kteří procházejí rozsáhlým školením a přípravou, mohou příbuzní pěstouni čelit nedostatku informací a zdrojů, které by jim pomohly zvládnout nové role a výzvy. Týká se například nedostatku znalostí o emocionálních a behaviorálních potřebách dětí, které zažily traumata nebo zanedbávání, stejně jako nedostatku přístupu k poradenství a terapeutickým službám (Casey Family Programs, 2023).

Příbuzenská pěstounská péče se sebou nese riziko špatných výchovných vzorců a postupů, které praktikovali při výchově svých vlastních biologických dětí a které nyní používají ve výchově pěstounských dětí. S ohledem na nedostatečnou připravenost a vzdělanost příbuzenských pěstounů, si tito nejsou vědomi svých chyb a je pro ně obtížnější chápat potřeby dítěte a spolupracovat s rodiči i institucemi na naplňování zájmů dítěte.

Jedním z dalších problémů, s kterými se příbuzenské pěstounské rodiny mohou setkat, je obtížnost v udržování objektivity v péči o dítě. Vzhledem k existujícím rodinným vazbám mohou být pěstouni vystaveni emočním konfliktům, které mohou ovlivnit jejich schopnost poskytovat nezaujatou péči. Mohou se například cítit rozpolceni mezi loajalitou vůči biologickým rodičům dítěte a potřebou chránit zájmy dítěte, pokud

se objeví otázky týkající se návratu dítěte do biologické rodiny. Tento emoční konflikt může být vyčerpávající a může vést k napětí v rodinných vztazích, což může mít dopad na celkovou pohodu dítěte. Dalším problémem, který může nastat, je nedostatečná příprava a podpora pro příbuzenské pěstouny. Na rozdíl od tradičních pěstounů, kteří obvykle procházejí rozsáhlým procesem školení a certifikace, mohou být příbuzní pěstouni často postaveni do role péče o dítě s minimální přípravou nebo i bez ní. Mohou čelit výzám, jako je řešení emocionálních nebo behaviorálních problémů dítěte, bez dostatečných znalostí nebo zdrojů. Tato situace zdůrazňuje potřebu zajištění vhodných školicích programů a podpory pro příbuzenské pěstouny, aby mohli efektivně reagovat na potřeby dětí a zvládat každodenní výzvy pěstounské péče (Betterhelp, 2023).

Jedním z hlavních problémů je emoční složitost vztahů mezi příbuznými pěstouny a biologickými rodiči dětí. Příbuzní pěstouni se často ocitají v rozporu mezi podporou dítěte a udržováním vztahu s jeho biologickými rodiči, což může vést k napětí a konfliktům. Tato situace může být zvláště náročná, pokud existují neshody ohledně rozhodnutí o péči a výchově dítěte, nebo pokud biologičtí rodiče nejsou schopni nebo ochotni přijmout své rodičovské povinnosti (Krtičková, 2023).

Finanční zátěž je také významným problémem příbuzenské pěstounské péče. Příbuzní pěstouni se často setkávají s finančními obtížemi, jelikož finanční podpora od státu je na rozdíl od zprostředkovaných pěstounů omezená. Finanční tlak může vést ke stresu a úzkosti pěstounů, což může mít negativní dopad na celkové rodinné prostředí (Casey Family Programs, 2023).

Příbuzenská pěstounská péče může být pro děti emocionálně zmatená, zejména pokud mají s biologickými rodiči složité vztahy. Může být pro ně těžké rozlišit mezi rolí pěstounů a biologických rodičů, což může vést k otázkám identity a příslušnosti. Pro pěstouny může být náročné zvládnout emoční potřeby dětí, zvláště pokud se snaží vyrovnat s vlastními emocemi ohledně situace. Psychologické aspekty vyžadují citlivý přístup a často podporu od profesionálů, aby bylo zajištěno, že potřeby všech zúčastněných jsou řádně zohledněny a naplňovány (Berg, 2023).

Proces umístování dětí do pěstounské péče může být často zatížen byrokracií a právními procedurami, které jsou pro pěstouny nepochopitelné a zatěžující, což se může také projevit na jejich psychickém vypětí (Amborski, 2023).

1.2.2 Poručenská péče

Poručenská péče je specifický typ náhradní rodinné péče, která je velmi podobná k péči pěstounské. Liší se zejména v rozsahu odpovědnosti poručníka za dítě. Poručník má právní odpovědnost za péči o dítě, včetně rozhodování o jeho výchově, vzdělání a zdravotní péči. Pěstoun může být ustanoven poručníkem dítěte tehdy, když rodiče dítěte

zemřeli, byli zbaveni nebo omezeni v rodičovské zodpovědnosti (Bubleová, Frantíková a Vránová, 2011).

Rozdíl v odpovědnostech mezi poručenskou péčí a pěstounskou péčí spočívá především v právním postavení a rozsahu povinností a práv, které má poručník nebo pěstoun vůči dítěti. Poručník je jmenován soudem, aby zastupoval zájmy dítěte a spravoval jeho majetek, zejména v případě, kdy dítě přijde o rodiče nebo když rodiče nemohou vykonávat rodičovská práva. Poručník má právní povinnost chránit zájmy dítěte a může být pověřen rozhodováním o široké škále záležitostí týkajících se péče o dítě a jeho majetku. Má plnou odpovědnost za zdraví, výchovu, vzdělání a obecně za blaho dítěte. Zároveň má právo spravovat majetek dítěte a zastupovat jej v právních záležitostech. Poručenství s osobní péčí může zahrnovat i každodenní péči o dítě, podobně jako pěstounské péče. V případě pěstounské péče mohou rodičovská práva a právní odpovědnost za dítě zůstat u biologických rodičů nebo u státu, zatímco pěstouni mají za úkol poskytnout dítěti stabilní prostředí a péči (Bubleová, Frantíková a Vránová, 2011).

V poručenské péči je důležitá úloha státu a sociálních služeb v monitorování a podpoře péče o dítě. Sociální pracovníci pravidelně hodnotí situaci a poskytují poručníkům potřebnou podporu a zdroje. Tato podpora může zahrnovat poradenství, přístup k vzdělávacím zdrojům a finanční pomoc. Cílem je zajistit, aby byly potřeby dítěte řádně zohledněny a aby péče o dítě byla co nejlepší (Bubleová, Frantíková a Vránová, 2011).

Jednou z výzev poručenské péče je zajištění, aby dítě mělo stabilní vztahy a pocit příslušnosti. Děti v poručenské péči mohou mít problémy s navazováním vztahů a důvěrou v dospělé, zvláště pokud prošly traumatickými zkušenostmi ze ztráty zájmu rodičů. Poručníci musí být citliví k těmto potřebám a pracovat na vytváření bezpečného a podpůrného prostředí, kde se děti mohou cítit uznávané a milované (Bubleová, Frantíková a Vránová, 2011).

Mezi klady poručenské péče patří stabilita vyplývající z právního statusu poručníka, který je spíše vnímán jako rodič, právě pro absenci biologických rodičů. Poručníci poskytují stabilní a láskyplný domov, což je pro děti zranitelného věku nezbytné pro jejich fyzický a emocionální rozvoj (Berg Bryant, 2023).

Poručenská péče může být flexibilní, což znamená, že děti mohou být umístěny u příbuzných nebo rodinných přátel, což může zachovat určitou kontinuitu v rodinné dynamice a tím zajistit dítěti přístup ke své identitě a ke svým biologickým kořenům. Zároveň může dítěti nabídnout to, co mu u rodičů chybělo nebo to, o co vlivem ztráty rodičů přišel a zajistit tak jeho řádný vývoj (Berg Bryant, 2023).

Problémy spojené s poručenskou péčí, zejména pokud jsou biologičtí rodiče v kontaktu s poručníky, jsou totožné jako u péče pěstounské. Jelikož se ale poručenská péče liší v rozsahu odpovědnosti pečující osoby, opět přicházejí specifické problémy týkající se této oblasti.

Poručníci mohou mít omezená práva vzhledem k rozhodování o dítěti, zejména pokud jsou rodiče pouze omezeni ve své rodičovské odpovědnosti. V takových případech je možné, že pěstoun nemá právo rozhodovat např. o věcech ve vzdělání nebo zdravotní péči. Rodiče často nebývají v kontaktu s rodinami svých dětí, z čehož plynou problémy ve vypjatých situacích, ve kterých nejsou rodiče omezeni. V těchto případech musí za rodiče rozhodovat soud, což prodlužuje dobu řešení problému. To může mít negativní vliv na dítě, které může vnímat nedostatečnou pozornost rodiče, také jako schválnost a ztížení jeho životní situace (Berg Bryant, 2023).

Děti umístěné v poručenské péči mohou čelit emocionálním výzvám spojeným s nejistotou ohledně své budoucnosti a právního postavení. Děti čelí pocitům opuštěnosti a nepřijetí vlastními rodiči, což se může odrazit na jejich chování vůči poručníkům a širšímu okolí (Berg Bryant, 2023).

Děti mohou být závislé na vztazích s poručníky, což může být problematické, pokud se tyto vztahy zhorší nebo se poručníci stáhnou. Z toho vyplývá trauma z opakovaného odmítnutí citově blízkou osobou, což se může velmi negativním způsobem odrazit na dalším budování mezilidských vztahů (Berg Bryant, 2023).

1.2.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu je zamýšlena jako krátkodobé řešení, dokud není pro dítě nalezena stabilnější a trvalejší forma péče, jako je návrat do biologické rodiny nebo osvojení. Je to dočasné opatření, které má zajistit bezpečnost a péči pro dítě, dokud se jeho budoucnost nevyjasní (Matějček, Bubleová a Kovařík, 1999).

Pěstouni poskytující péči na přechodnou dobu jsou důležitým článkem v systému péče o děti. Přijímají děti do svých domovů a poskytují jim stabilní prostředí v období nejistoty a změn. Proces pěstounské péče na přechodnou dobu je často dynamický a vyžaduje od pěstounů flexibilitu a schopnost rychle reagovat na potřeby dětí. Pěstouni musí být připraveni pracovat s dětmi různých věkových skupin a s různými pozadími a potřebami. Tato péče vyžaduje také spolupráci se sociálními službami a dalšími profesionály v oblasti péče o děti, aby bylo zajištěno, že potřeby každého dítěte jsou řádně zohledněny (Gabriel a Novák, 2008).

Pěstounská péče na přechodnou dobu je forma péče, která zajišťuje dočasné umístění v rodině na místo ústavu. Nejčastěji se jedná o děti ve věku do tří let, které nejsou právně

uvolněny do osvojení a je důležité pro ně zajistit láskyplný a osobní vztah s blízkou osobou ve formě pěstounky na přechodnou dobu (Gabriel a Novák, 2008).

Emocionální aspekt pěstounské péče na přechodnou dobu nesmí být opomíjen. Děti, které jsou umístěny v této formě péče, často prožívají pocity ztráty, smutku a zmatku. Pěstouni musí být vybaveni dovednostmi a empatií, aby mohli tyto děti podporovat a pomáhat jim vypořádat se s jejich emocemi. Důležité je také udržovat dětem kontinuitu a pomáhat jim udržovat vztahy s důležitými osobami v jejich životě, jako jsou biologičtí rodiče a sourozenci, pokud je to vhodné a v zájmu dítěte. Pěstounská péče na přechodnou dobu je tedy klíčovou součástí systému péče o děti, poskytující nezbytný most mezi nejistou současností a stabilnější budoucností pro děti v nouzi. Pěstouni, kteří se této výzvě věnují, hrají nezastupitelnou roli v poskytování lásky, stability a podpory dětem v kritických momentech jejich života, čímž přispívají k jejich dlouhodobému blahu a rozvoji (IPL, 2023).

Pěstounská péče na přechodnou dobu má řadu pozitiv, kdy jedním z nich je právě dočasnost péče. Dítě tak může vnímat jistotu v tom, že se může vrátit domů v dohledné době. Zároveň jsou pěstouni připraveni nabídnout dítěti prostředí, které odpovídá jeho potřebám a zvláštnostem, a to jak v oblasti fyziologických, tak i v oblasti psychologických a sociálních potřeb (IPL, 2023).

Pěstounští rodiče prochází výcvikem a mají přístup k podpoře a zdrojům, které jim pomáhají v péči o děti. To zahrnuje školení v oblasti zvládnání emocí dětí a další potřebné dovednosti pro podporu zdravého psychického vývoje dítěte. Dále jsou školeni ohledně zdraví a případného handicapu dítěte, tak i v oblasti práce s traumaty dítěte. Pěstoun je školen průběžně, což mu stanovuje zákon (IPL, 2023).

Děti umístěné do pěstounské péče na dobu určitou mohou být chráněny před traumatickými situacemi nebo zneužíváním, které by mohly nastat v jejich biologických rodinách nebo v ústavu (IPL, 2023).

Pěstounská péče na přechodnou dobu je oproti pěstounské a poručenské péči limitovaná v čase, což přináší velmi konkrétní problémy zejména pro pěstouny.

To, co může být pro některé děti zdrojem jistoty, může být pro jiné děti nejistotou. Jedná se zejména o emoce, které dítě prožívá v době odloučení od biologických rodičů. V pěstounské péči na přechodnou dobu může dítě vnímat nejistotu ze své budoucnosti a případného návratu do biologické rodiny. To může být pro ně stresující a může to ovlivňovat jeho očekávání (IPL, 2023).

Pěstounská péče na přechodnou dobu může být využita jako mezičlánek při přestupu dítěte z jedné pěstounské rodiny do druhé pěstounské rodiny, v takovém případě může být pro dítě tato situace více traumatická než stabilní. Tím je narušena kontinuita života dítěte, což vede k problémům v chování dítěte (IPL, 2023).

Proces pěstounské péče na dobu určitou může být spojen s více právními procedurami a byrokratickými kroky, což může být komplikované pro všechny zúčastněné strany. Právní proces je velmi zdoluhavý a komplikovaný (IPL, 2023).

Kvalita péče a podpora, kterou pěstouni poskytují, může být proměnlivá. Závisí na schopnostech, kvalitě a angažovanosti konkrétních pěstounů. Pěstoun je ovlivněn svojí osobností a zkušenostmi z předchozí péče, což může být zároveň limitující, obzvlášť vymyká-li se přijaté dítě předchozím zkušenostem, jak z osobnosti dítěte i s ohledem na jeho věk a chování (IPL, 2023).

Některé děti mohou čelit potenciální stigmatizaci ohledně svého statusu pěstounského dítěte, což může vést k pocitům odlišnosti nebo izolace. Toto se může odrazit na osobnosti dítěte a ovlivnit tak jeho budoucnost (IPL, 2023).

Pěstounská péče na dobu určitou poskytuje dětem bezpečný a dočasný domov, ale také nese určité výzvy spojené s nejistotou a změnami v životě dítěte. Je důležité, aby bylo v nejlepším zájmu dítěte, aby byly tyto výzvy řešeny a aby bylo poskytnuto vhodné podpory pro všechny zúčastněné strany (Matějček, Bubleová a Kovařík, 1999).

2. Kategorie dětského traumatu

Pojem dětské trauma se často vyskytuje v kontextu náhradní péče. Jak již bylo popsáno v předchozí kapitole, děti, které jsou umístěny v náhradní rodinné péči, musely projít traumatickým zážitkem, který z psychologického hlediska má vliv na formování osobnosti každého jedince. Dětské trauma lze dělit na různé kategorie v rámci prožívání negativních a nelehkých životních situací.

Dětské trauma je projevem psychologických a emocionálních následků negativních zážitků, jako je zneužívání, zanedbávání, ztráta blízkých, nebo prožití násilných událostí. Tato traumata mají významný vliv na psychický a emocionální vývoj dítěte a jsou klíčová pro pochopení jejich potřeb v rámci náhradní péče (Matějček, 1999).

V oblasti dětského traumatu se používá řada termínů, které pomáhají lépe pochopit a řešit různé aspekty traumatických zkušeností u dětí. Základním termínem se pojem "trauma", který označuje bolestivou zkušenost, jež má významný dopad na duševní a emocionální stav dítěte. Traumata mohou být důsledkem jednorázových událostí, jako jsou nehody, přírodní katastrofy nebo násilné činy, stejně jako výsledkem dlouhodobého stresu, jako je chronické zneužívání nebo zanedbávání. Pro děti může být trauma zvláště devastující, protože narušuje jejich základní důvěru ve svět a v lidi kolem nich, což může mít dlouhodobé následky na jejich psychický vývoj a vztahy (American Psychological Association, 2024).

Komplexní trauma se týká prožívání mnohonásobných traumatických událostí, často v klíčových vývojových obdobích dětství. Může se týkat například dlouhodobého zneužívání, zanedbávání, nebo života v nestabilním nebo nebezpečném prostředí. Komplexní trauma může mít hluboký dopad na osobnostní vývoj dítěte, včetně způsobu, jakým dítě buduje vztahy, reaguje na stres a vnímá samo sebe. Děti s komplexním traumatem často vyžadují dlouhodobou a intenzivní terapeutickou podporu (PsychCentral, 2024).

Sekundární traumatizace popisuje situaci, kdy osoby, které jsou v těsném kontaktu s traumatizovaným dítětem, jako jsou rodiče, učitelé nebo zdravotníci, začnou prožívat symptomy podobné těm, které má dítě. Toto je způsobeno emocionálním zatížením při péči o traumatizované dítě. Sekundární traumatizace může vést k vyčerpání, pocitům beznaděje a frustrace, což může péči o dítě zkomplikovat. Je důležité, aby pečující osoby měly přístup k podpoře a zdrojům pro zvládnutí této zátěže (Greinacher a kol., 2019).

Resilience je klíčovým pojmem, který se vztahuje na schopnost dítěte odolat, přizpůsobit se a zotavit se z traumatických událostí. Resilience není vrozená vlastnost, ale lze ji podporovat a rozvíjet. Mezi faktory, které podporují odolnost, patří například pozitivní vztahy, silný pocit vlastní hodnoty a schopnost zvládat stres. Podpora resilience je klíčová ve snaze pomoci dětem překonat trauma a rozvíjet se zdravým způsobem (Hurley, 2022).

Viktimizace je proces, kdy se dítě stává obětí násilí, zneužívání nebo jiného druhu škody. Může mít zásadní dopad na sebepojetí a vztahy dítěte. Děti, které prošly viktimizací, cítí pocit studu, vinu a mají nízkou sebeúctu, což komplikuje proces léčby (Stockholm University, 2024).

Disociace je obranný mechanismus, který může nastat během nebo po traumatické události. Dítě se při něm mentálně odpojí od reality, což může vést i k pocitům odloučení od vlastního těla. Může být krátkodobým mechanismem pro zvládnutí extrémního stresu, ale pokud přetrvává, může být znakem hlubšího psychologického problému (FCA, 2024).

Reaktivní vazba je porucha v dětském chování, která se vyvíjí jako reakce na nedostatečnou péči a citovou odezvu od pečujících osob. Děti s touto poruchou mohou vykazovat odmítavé, protichůdné nebo nekonzistentní chování ve vztazích. Často se jedná o děti, které zažily zanedbávání nebo nestálou péči a jejich vztahové vzorce jsou narušené. Tyto děti potřebují konzistentní a citlivou péči, aby se mohly naučit budovat zdravé vztahy (Reid, 2023).

Traumatická hrana je pojem používaný k popisu situace, ve které se dítě ocitne ve stavu extrémního stresu nebo úzkosti v důsledku traumatické události. Tento stav může vést ke změnám v chování, jako je agresivita, úzkost, nebo naopak „zamrznutí“. Dítě na traumatické hraně potřebuje okamžitou a citlivou pomoc, aby se mohlo vrátit do stavu emocionální stability (APTA, 2024).

Emocionální regulace je schopnost řídit a zpracovávat emocionální reakce na různé situace. U dětí s traumatem může být tato schopnost narušena, což vede k obtížím v kontrole emocí, které se projevují jako náhlé výbuchy hněvu, pláč nebo stahování se do sebe (Psychology Today, 2024).

Traumatická ztráta se vztahuje ke zkušenosti, kdy dítě ztratí důležitou osobu nebo věc v důsledku traumatické události jako je smrt, rozvod rodičů nebo odchod od pečujících osob. Traumatická ztráta může mít na emocionální a psychologický vývoj dítěte hluboký vliv a vyžaduje citlivou podporu a zpracování (Boelen, Olf a Smid, 2019).

Tyto pojmy jsou zásadní pro porozumění složitosti dětského traumatu. Důležité je, aby odborníci, kteří pracují s traumatizovanými dětmi, rozuměli těmto konceptům, aby mohli efektivně řešit různé aspekty traumatu a podporovat zdravý vývoj dítěte. Porozumění odborníkům umožňuje lépe identifikovat potřeby dětí a poskytnout jim vhodnou péči a podporu (Universite Concordia, 2024).

Kognitivní restrukturalizace je terapeutický přístup, který se zaměřuje na změnu negativních nebo zkreslených myšlenkových vzorců, které si dítě vytvořilo jako reakci na trauma (Universite Concordia, 2024).

Ztráta stabilního rodinného prostředí představuje pro děti v kontextu pěstounské péče různá psychologická traumata. Příchody i odchody z pěstounské péče mají dlouhodobé následky na emocionální a psychologický vývoj dítěte. Aby adoptivní rodiče plně chápali

potřeby dítěte, které trpělo citovým nedostatkem, a rozuměli traumatům způsobeným životem v ústavní péči, a aby porozuměli všem obavám dítěte, je nezbytné mít profesionální vedení a podporu. Součástí této podpory by mělo být porozumění procesu adaptace z perspektivy samotného dítěte, jeho současných pečovatелů, dětí v rodině, ale i biologických rodičů dítěte (Rotreklová a Hofrová, 2008).

Mezi kategorie dětských traumat patří podle Samsha (2024) například:

- emocionální trauma, které se projevuje úzkostí, depresí, pocitem ztráty a nejistoty – děti, které opouštějí pěstounskou péči, často zažívají intenzivní smutek a lítost, neboť ztrácejí osobu nebo osoby, ke kterým měly hluboký citový vztah,
- trauma spojené s přerušением vazeb – dítě, které se musí odstěhovat od pěstounů, může ztratit důležité sociální vazby a pocit příslušnosti, což může vést k problémům s vytvářením a udržováním vztahů v budoucnosti,
- trauma z nejistoty – děti se často ocitají v situaci, kdy nevědí, kam půjdou nebo kdo se o ně postará. Tato nejistota může vést k pocitům strachu a bezmocnosti,
- trauma z přizpůsobení se novému prostředí – odchod z pěstounské péče znamená, že dítě musí čelit výzvě adaptace na nové prostředí, což může být stresující a obtížné,
- vývojové trauma – nestabilita v rodinném prostředí může mít vliv na vývojové milníky dítěte,
- trauma z opakované změny péče – děti, které opakovaně mění pěstounské rodiny nebo jsou přesouvány do institucionální péče, zažívají stres a úzkost z neustálé změny pečujících osob, což může vést k problémům s důvěrou a bezpečností v mezilidských vztazích,
- trauma z pocitu odmítnutí a opuštěnosti – děti mohou vnímat odchod z pěstounské péče jako osobní selhání nebo odmítnutí, což může mít negativní vliv na jejich sebeúctu a sebepojetí,
- trauma z pocitu ztráty identity – pro děti, které opouštějí pěstounskou péči, může být obtížné vytvořit si stabilní pocit vlastní identity, zejména pokud často mění rodinné prostředí a sociální vazby,
- trauma z nejistoty budoucnosti – děti, které odchází z pěstounské péče, často čelí nejistotě ohledně své budoucnosti, včetně vzdělávání, zaměstnání a osobních vztahů,
- trauma z nedostatku podpory – po odchodu z pěstounské péče mohou děti přijít o sociální, emocionální a vzdělávací podporu, což může mít negativní vliv na jejich schopnost zvládat každodenní výzvy.

V reakci na výzvy spojené s těmito traumatickými zážitky by měly být vytvořeny zásady a programy, které podporují stabilní a dlouhodobé umístění dětí, poskytují

kontinuální psychologickou podporu a vzdělávání, a zabývají se rozvojem dovedností pro zvládání života po opuštění pěstounské péče. Je také důležité podporovat rodinné vazby, ať už s biologickými rodinami, nebo s pěstounskými rodinami, aby bylo zajištěno, že děti mají pocit stability a příslušnosti. Důležité je tato traumata pochopit a řešit, minimalizovat jejich negativní dopady a podpořit zdravý vývoj dítěte. Je klíčové zajistit, aby potřeby dítěte byly v centru veškerých rozhodnutí a postupů a aby byla dětem poskytnuta adekvátní psychologická podpora (NCTSN, 2024).

2.1 Aspekty traumatu

Na problematiku dětského traumatu se lze dívat z několika úhlů pohledu s ohledem na jedinečnost traumat odvíjejících se od problémů v rámci náhradní rodinné péče. V rámci náhradní rodinné péče jsou charakteristické aspekty traumatu. Jedná se zejména o fyzické, vývojové a sociální aspekty.

Aspekty kategorií dětského traumatu tvoří komplexní síť problémů, které ovlivňují psychologický a emocionální vývoj dětí. Dětské trauma může mít mnoho forem a jeho dopady se liší v závislosti na individuálních zkušenostech a okolnostech dítěte. Faktory těchto traumat lze popsat pomocí fyzických, emocionálních, psychologických a vývojových aspektů (CSP, 2019).

Fyzické aspekty traumatu zahrnují často tělesná zranění nebo zneužívání. Tyto zkušenosti mívají dlouhodobé fyzické následky a vedou k chronickému stresu nebo psychosomatickým poruchám. Emocionální aspekty traumatu se týkají způsobu, jakým děti zpracovávají a prožívají své emocionální reakce na traumatické události. Jedná se o pocity smutku, ztráty, strachu, hněvu nebo bezmoci. Emocionální trauma vede k problémům v mezilidských vztazích a má dlouhodobý dopad na sebeúctu a emocionální pohodu dítěte. Psychologické aspekty traumatu jsou spojeny s vlivem traumatických dopadů na duševní zdraví, například v podobě úzkostných poruch, deprese, posttraumatické stresové poruchy nebo jiných duševních onemocnění. Psychologické trauma také ovlivňuje kognitivní funkce, jako jsou paměť, pozornost a schopnost učení. Vývojové aspekty traumatu zahrnují způsob, jakým traumatické zkušenosti ovlivňují normální vývoj dítěte. Trauma může zasahovat do klíčových vývojových fází, což může vést ke zpoždění nebo k abnormalitám ve vývoji řeči, motoriky, sociálních dovedností nebo emoční regulace (SOS Children's Villages, 2024).

V rámci zkoumání problematiky aspektů kategorií dětského traumatu je důležité zvážit, jak se tyto aspekty projevují a interagují v různých životních situacích dětí. Trauma může mít na děti různý vliv v závislosti na jejich věku, osobních charakteristikách a kontextu, ve kterém trauma prožívají. Jedná se o sociální, kulturní, edukativní a ekonomické aspekty traumatu (Konjin a kol., 2020).

Sociální aspekty traumatu se týkají způsobu, jakým traumatické zážitky ovlivňují schopnost dětí navazovat a udržovat vztahy s ostatními. Trauma může vést k problémům s důvěrou, komunikací a socializací, což může mít za následek izolaci, problémy ve škole nebo konflikty s vrstevníky a dospělými. Kulturní aspekty traumatu znamenají to, jak kulturní normy a hodnoty ovlivňují zpracování a vnímání traumatu. Různé kultury mohou mít různé způsoby vyjadřování a zpracování emocí a traumatických zkušeností, což může mít vliv na to, jak jsou děti podporovány. Edukativní aspekty traumatu se týkají dopadu traumatu na vzdělávací proces dítěte. Traumatické zážitky ovlivňují koncentraci, motivaci, učení a celkový akademický výkon. Děti s traumatem vyžadují speciální pedagogickou podporu a přizpůsobené vzdělávací strategie. Ekonomické aspekty traumatu jsou spojeny s finančními a materiálními důsledky traumatu, jak pro dítě, tak pro jeho rodinu. Náklady na léčbu, terapii a speciální vzdělávací potřeby mohou být významné a mohou ovlivnit celkovou životní situaci rodiny (Konjin a kol., 2020).

V kontextu řešení těchto aspektů je klíčová komplexní péče, která zahrnuje emocionální, behaviorální, vzdělávací, sociální a rodinnou podporu. Je důležité, aby se děti necítily přehlíženy a aby byly podporovány v rámci svého rodinného, školního a sociálního prostředí. Potřebují, aby jim někdo věřil a aby s nimi někdo pracoval podle jejich potřeb. Bezpečný by měl být vztah s konkrétním odborníkem. Přístup k léčbě a podpoře by měl být individualizovaný, s ohledem na jedinečné potřeby a okolnosti každého dítěte. Zapojení odborníků z různých oborů, jako jsou psychologové, pedagogové, sociální pracovníci a lékaři, je nezbytné pro účinnou pomoc a podporu dětí, které traumata trpí (Fostering Perspectives, 2005).

Problematika aspektů dětského traumatu vyžaduje multidisciplinární přístup, který zahrnuje fyzickou, emocionální, psychologickou a vývojovou péči. Zásadní je poskytovat adekvátní podporu a terapii, aby se minimalizovaly negativní dopady traumatu a aby se podpořil zdravý vývoj dítěte. Klíčové je rovněž vytváření bezpečného a podpůrného prostředí, které umožňuje dětem projevit a zpracovávat své pocity a zkušenosti (Konjin a kol., 2020).

3. Typologie dětí

Stejně jako je více kategorií traumatu, je i více druhů způsobu jejich prožívání v návaznosti na konkrétní osobnostní rysy dítěte. Proto zde jsou popsány typologie dětí podle jednotlivých kategorií.

Typologie dětí je koncept, který pomáhá kategorizovat a porozumět rozmanitosti osobností a chování dětí. Tato typologie je často využívána v oblastech psychologie, výchovy a pedagogiky k identifikaci různých dětských charakteristik a potřeb (Keck, 2009).

Typologie dětí z psychologického hlediska je koncept, který se zaměřuje na kategorizaci a studium různých osobnostních rysů a chování dětí. Psychologové používají různé přístupy a modely k identifikaci těchto typologií, což jim pomáhá lépe porozumět různorodosti dětských charakteristik a potřeb. Typologií dětí z psychologického hlediska lze rozlišit (Tebos, 2011):

- **typologie dětí podle temperamentu:** podle této typologie se děti mohou lišit v intenzitě a reaktivitě svých emocí a v reakcích na nové situace. Některé děti mohou být více introvertní, plačtivé a citlivé, zatímco jiné mohou být více extrovertní, aktivní a odvážné. Tato typologie pomáhá rodičům a pedagogům lépe porozumět potřebám a reakcím dětí na různé situace a také proč tomu tak je,
- **typologie dětí podle vývojových etap:** děti mohou procházet různými fázemi vývoje, jako je kojenecké období, batolecí období, předškolní věk nebo školní věk. Každá z těchto etap může mít specifické charakteristiky a potřeby, a proto je důležité brát v úvahu věkovou fázi dítěte při jeho výchově a péči,
- **typologie dětí podle sociálních interakcí:** některé děti mohou být extrovertní a snadno navazují kontakty s ostatními, zatímco jiné mohou být introvertní a upřednostňovat samotu nebo těsné vztahy s malým okruhem lidí. Tato typologie pomáhá porozumět potřebám dětí v rámci sociálních vztahů,
- **typologie podle vztahů s rodiči:** některé děti mohou vykazovat bezpečné vazby, což znamená, že mají důvěru v péči a podporu svých rodičů. Jiné děti mohou mít nebezpečné vazby, což může zahrnovat vztahy plné úzkosti nebo ambivalentního chování. Tato typologie pomáhá pochopit, jaké faktory ovlivňují formování vazeb dětí s rodiči,
- **typologie dětí podle učení a inteligence:** děti se mohou lišit v rychlosti učení, preferovaném učebním stylu nebo v oblastech, ve kterých excelují. Některé děti mohou být vizuální, což znamená, že lépe vnímají a pamatují si informace prostřednictvím obrázků a grafů. Jiné mohou být auditivní a preferovat verbální výklad. Tato typologie může pomoci pedagogům přizpůsobit výuku a podporu dětem tak, aby mohly maximálně rozvíjet své schopnosti,

- **typologie dětí podle specifických potřeb:** některé děti mohou mít zdravotní problémy, zdravotní postižení nebo speciální vzdělávací potřeby. Identifikace těchto potřeb je klíčová pro poskytování vhodné podpory a péče.
- **typologie podle emocionální inteligence:** emoční inteligence se týká schopnosti rozumět, vyjádřit a regulovat své vlastní emoce a emoce ostatních. Některé děti mohou být emocionálně inteligentní a umět lépe komunikovat a řešit konflikty, zatímco jiné mohou mít obtíže v emocionální regulaci. Tato typologie pomáhá identifikovat rozdíly v emocionálním rozvoji dětí a poskytovat jim podporu v rozvoji emocionální inteligence (Tebos, 2011).

Typologie dětí jsou užitečným nástrojem pro lepší porozumění individuality každého dítěte. Pomáhají rodičům, pedagogům a odborníkům na výchovu lépe reagovat na potřeby dětí a poskytovat jim vhodnou podporu pro jejich růst a rozvoj (Lozier, 2012).

S ohledem na charakteristické výzvy a problémy budou v následující podkapitole rozepsány typologie odpovídající charakteristice náhradní péče.

Vzhledem k tomu, že dítě není ovlivněno jen zevnitř, svými postoji a osobností, ale také okolními vlivy, které mohou významným způsobem přispět ke změně způsobu vyrovnávání se s traumatem, bude v další podkapitole zmíněno několik základních vnějších vlivů, které při formování osobnosti působí.

3.1 Typologie dětí v náhradní péči

Typologie dětí v pěstounské péči je důležitým aspektem, který pomáhá pěstounům a odborníkům na péči o děti lépe porozumět potřebám a individuálním charakteristikám dětí, které jsou umístěny do péče jiné rodiny. Tato typologie je klíčová pro vytvoření prostředí, které bude podporovat fyzický, emocionální a sociální rozvoj dětí v pěstounské péči (Purvis, 2007):

- **typologie podle zkušeností a traumatu:** mnoho dětí umístěných do pěstounské péče má za sebou traumata a náročné zkušenosti. Typologie dětí z hlediska těchto zkušeností může zahrnovat děti pocházející z domovů s fyzickým nebo sexuálním zneužíváním, děti opuštěné nebo osiřelé. Tato typologie pomáhá pěstounům a odborníkům lépe reagovat na specifické potřeby a emocionální zranitelnost těchto dětí,
- **typologie podle věku:** věk dítěte je dalším důležitým faktorem v typologii dětí v pěstounské péči. Péče o kojence a batolata vyžaduje jiný přístup než péče o školní věk. Děti v různých věkových skupinách mají různé fyzické, emocionální a vývojové potřeby, a proto je důležité brát v úvahu věkovou typologii při poskytování péče,

- **typologie podle zdravotního stavu:** některé děti v pěstounské péči mohou mít zdravotní problémy nebo postižení. Typologie dětí z hlediska zdravotního stavu může zahrnovat děti s chronickými nemocemi, zrakovými nebo sluchovými postiženími nebo děti s mentálním postižením nebo zdravotními problémy spojenými s prožitým traumatem. Pěstouni a odborníci musí mít vhodné znalosti a dovednosti k poskytování speciální péče těmto dětem,
- **typologie podle osobnostních rysů:** každé dítě má svou vlastní osobnost a charakteristické vlastnosti. Některé děti mohou být extrovertní a společenské, zatímco jiné mohou být introvertní a plaché. Identifikace osobnostních rysů dětí je důležitá pro vytvoření harmonického vztahu mezi pěstouny a dítětem,
- **typologie podle vztahů s biologickými rodiči:** v některých případech mohou děti v pěstounské péči stále udržovat kontakt s biologickými rodiči nebo dalšími příbuznými. Typologie dětí z hlediska těchto vztahů může zahrnovat děti, které mají pozitivní vztahy s biologickými rodiči, a děti, které mají konfliktní vztahy nebo prožívají ztrátu (Purvis, 2007).

Typologie dětí v pěstounské péči pomáhá pěstounům a odborníkům lépe porozumět individuálním potřebám a charakteristikám dětí umístěných do péče jiné rodiny. Tato typologie je klíčová pro poskytování vhodné podpory a péče, která bude zohledňovat specifické potřeby každého dítěte (Forbes, 2006).

3.2 Vliv na dítě

Vliv na dítě je komplexní téma, které zahrnuje mnoho různých aspektů včetně rodinného prostředí, sociálního okolí a vzdělávacích zkušeností. Rodinné prostředí hraje klíčovou roli v emocionálním a psychologickém vývoji dítěte. Rodiče nebo hlavní pečovatelé jsou prvními vzory, které dítě napodobuje, jejich chování, hodnoty a způsob komunikace mají zásadní dopad na to, jak se dítě učí interagovat s ostatními a chápat svět kolem sebe. Láskyplné a podporující rodinné prostředí poskytuje dětem pocit bezpečí a stability, což je základ pro zdravý emocionální vývoj. Sociální prostředí, včetně školy, přátel a širší komunity také významně ovlivňuje rozvoj dítěte. Vztahy s vrstevníky, učiteli a ostatními dospělými mimo rodinu umožňují dětem rozvíjet sociální dovednosti, jako je spolupráce, empatie a řešení konfliktů. Interakce s různorodými skupinami lidí může podporovat toleranci, otevřenost a porozumění různým kulturám a způsobům života. Na druhé straně, negativní sociální zkušenosti, jako jsou šikana nebo sociální izolace, mohou mít dlouhodobý negativní dopad na sebeúctu a psychické zdraví dítěte (Geinacher a kol., 2024).

Vzdělání je dalším důležitým faktorem, který ovlivňuje rozvoj dítěte. Kvalitní vzdělání poskytuje nejen akademické znalosti, ale podporuje také rozvoj kritického

myšlení, kreativity a nezávislosti. Škola je místem, kde děti získávají nejen informace, ale také se učí pracovat v týmu, řešit problémy a rozvíjet osobní zájmy a talenty. Vliv učitelů a školního prostředí na sebevědomí a motivaci dětí je neméně důležitý než domácí prostředí. Emocionální vývoj dítěte je také významně ovlivněn zkušenostmi a vztahy, které formují jeho nebo její chápání emocí. Schopnost rozpoznávat a správně vyjadřovat emoce je pro psychologickou pohodu zásadní. Děti, které se naučí zvládat své emoce a rozumět emocím ostatních, mají lepší předpoklady pro zdravé mezilidské vztahy a zvládání stresových situací. Naopak, nedostatek emocionální podpory může vést k problémům, jako jsou úzkost, depresivní stavy nebo problémy s chováním (Fostering Perspectives, 2024).

Děti jsou výrazně ovlivněny také mediálním prostředím a technologiemi. V dnešní době jsou děti obklopeny širokou škálou médií, včetně televize, internetu a sociálních sítí, které mohou mít pozitivní i negativní dopady na jejich rozvoj. Média mohou být významným zdrojem informací a učení, ale také mohou představovat rizika, jako je nadměrné vystavení nevhodnému obsahu, kyberšikaně nebo nadměrnému času strávenému před obrazovkami. Výchova v digitálním věku vyžaduje, aby rodiče a vychovatelé naučili děti, jak kriticky přistupovat k médiím a používat technologie zodpovědně a bezpečně (Leon a Dickson, 2023).

Další významný aspekt, který ovlivňuje děti, je přístup k zájmovým aktivitám a koníčkům. Účast na sportech, uměleckých či vědeckých kroužcích může hrát v rozvoji dětí zásadní roli. Tyto aktivity nejenže podporují fyzický rozvoj a učí děti nové dovednosti, ale přispívají také k jejich sociálnímu a emocionálnímu růstu. Skrze tyto zájmy mohou děti navazovat nová přátelství, učit se pracovat v týmu a rozvíjet sebedůvěru. Zapojení do těchto aktivit může být klíčové pro nalezení a rozvoj osobních vášní a talentů, což je důležité pro celkovou životní spokojenost a směřování (Mayoclinic, 2024).

V neposlední řadě je třeba vzít v úvahu i vliv okolního prostředí a společensko-kulturních faktorů. Děti jsou ovlivněny hodnotami a normami, které jsou převládající v jejich společnosti a kultuře, což zahrnuje vnímání genderových rolí, etnické a sociálně-ekonomické rozdíly a celkové společenské klima. Vliv těchto aspektů se může projevit v postojích dětí, jejich vnímání sebe sama a ostatních, a v jejich očekáváních a ambicích. Proto je důležité, aby rodiče a vychovatelé vedli děti k porozumění a respektování různorodosti a naučili je kriticky reflektovat společenské a kulturní vlivy (NSW, 2024).

4. Role psychologického poradenství v náhradní rodinné péči

Role psychologického poradenství v náhradní rodinné péči je nesmírně důležitá. I zákonodárce počítá s psychologickými dopady traumatu, a proto nařizuje pěstounům a poručníkům povinnost zabývat se tímto problémem. Role poradenství má významný vliv na fungování rodiny, učení se přijímat jedinečnost přijatého dítěte i na fyziologický a psychologický rozvoj dítěte.

Při umístění dítěte do náhradní rodiny čelí jak dítě, tak jeho noví pečovatelé, mnoha výzvám. Psychologické poradenství pomáhá zajišťovat, že tento přechod proběhne, pokud možno hladce a že budou řešeny všechny emocionální a behaviorální problémy, které mohou nastat. Poradci mohou poskytovat podporu a návod k tomu, jak nejlépe reagovat na specifické potřeby dítěte, což je pro vytvoření stabilního a podpůrného domácího prostředí zásadní. Tato podpora je klíčová zejména v počátečních fázích umístění, kdy se dítě a jeho noví pečovatelé stále seznamují a učí se, jak spolu nejlépe komunikovat a spolupracovat (Kelly, 2024).

Dalším klíčovým aspektem je pomoc při zpracování minulých traumatických zkušeností dítěte. Mnoho dětí v náhradní péči má za sebou zkušenosti se zanedbáváním, zneužíváním nebo jinými formami traumatu. Psychologické poradenství pomáhá těmto dětem zpracovat své minulé zkušenosti a učí je, jak zvládat související emocionální problémy. To zahrnuje posilování sebedůvěry a zlepšení mezilidských dovedností. Tím se pomáhá dětem adaptovat se na nové prostředí a napomáhá se jejich celkovému psychologickému zdraví a vývoji (Kelly, 2024).

Poradenství hraje také důležitou roli v podpoře pečovatelů. Starat se o dítě, které prošlo traumatem nebo má speciální potřeby, je emocionálně náročné. Poradci poskytují pěstounům potřebné nástroje a strategie pro zvládání vlastního stresu a emocí. Podporují je v rozvíjení efektivních výchovných technik a pomáhají jim rozumět a reagovat na chování dítěte. Tím se zvyšuje schopnost pěstounů poskytovat pozitivní a stabilní prostředí pro děti, které mají ve své péči. Psychologické poradenství zvyšuje povědomí o důležitosti udržování a podpory vztahů mezi dítětem a jeho biologickou rodinou, pokud je to vhodné a v zájmu dítěte. Poradci mohou pomoci pěstounům i dětem zvládat složité emoce, které mohou vyvstávat z interakcí s biologickými rodiči nebo při plánování návratu dítěte do biologické rodiny. Poradenství může poskytnout prostor pro diskusi o těchto tématech a pomoci vytvořit plán, který je pro všechny zúčastněné nejlepší (Kovařík a kol., 2004).

Psychologické poradenství podporuje celkovou pohodu dítěte tím, že se zaměřuje na jeho individuální potřeby a pomáhá mu vytvářet a udržovat pozitivní vztahy jak uvnitř, tak vně náhradní rodiny, což se týká podpory v oblastech, jako je školní výkon, sociální dovednosti a emocionální inteligence. Pomocí individualizovaného přístupu, který bere v úvahu jedinečné zkušenosti a potřeby každého dítěte, mohou hrát poradci klíčovou roli

v jeho celkovém vývoji a mohou mu pomoci dosáhnout zdravého a šťastného života (Hurley, 2024).

V oblasti náhradní rodinné péče je důležité adresovat a podporovat rozvoj a udržování vztahů mezi dětmi a jejich pěstouny. Psychologické poradenství může hrát zásadní roli v posilování těchto vazeb. Poradci pracují s pěstouny na tom, aby rozuměli emocionálním potřebám dětí a naučili se, jak nejlépe reagovat na různé situace, které mohou vzniknout v průběhu péče. Pro děti, které mohou mít obtíže s vytvářením vazeb kvůli předchozím zkušenostem s nedostatkem péče nebo traumatem, může být taková podpora neocenitelná pro rozvoj jejich schopnosti vytvářet a udržovat zdravé vztahy (NSW, 2024).

Další důležitou oblastí, na kterou se psychologické poradenství zaměřuje, je příprava dětí a pěstounů na možný odchod dítěte z pěstounské péče, ať už do jiné náhradní péče, zpět do biologické rodiny, nebo na cestu k samostatnosti v dospělosti. Tento proces může být pro obě strany emocionálně významný a často vyžaduje citlivou přípravu a podporu. Psychologové mohou hrát klíčovou roli v tom, aby pěstouni i děti rozuměli a zvládali emoce spojené s tímto přechodem. Poradenství může poskytnout prostředky pro zpracování pocitů ztráty a zároveň pomoci v budování dovedností a strategií pro další fáze života dítěte. Tato podpora je nezbytná pro zajištění toho, že odchod z pěstounské péče je pro dítě co nejméně stresující a že je dobře připraveno na budoucí výzvy (NSW, 2024).

V následující podkapitole budou popsány principy terapeutické péče, které jsou adekvátní v jednotlivých problematických situacích v náhradních rodinách. Dále následuje podkapitola hovořící o doprovodných organizacích, jejichž úkolem je provést náhradní rodiny nelehkými životními situacemi a jejich následky. Doprovodná organizace má významnou roli pro psychologický dopad náhradní péče o dítě i jejího opuštění.

4.1 Principy terapeutické péče

Terapeutická péče je multidisciplinární přístup, který se zaměřuje na léčení emocionálních, behaviorálních a psychologických problémů jedince. Základem tohoto přístupu je vytvoření bezpečného a podporujícího prostředí, kde mohou klienti prozkoumávat své myšlenky a pocity a pracovat na svých problémech s odborníky. Terapeutická péče zdůrazňuje důležitost vztahu mezi terapeutem a klientem, který je založen na důvěře, empatii a vzájemném respektu. Tento vztah umožňuje klientům cítit se dostatečně bezpečně, aby mohli otevřeně komunikovat a čelit svým problémům (Samhsa, 2024).

Dalším klíčovým principem terapeutické péče je individualizace. Každý člověk je jedinečný s vlastními specifickými potřebami, a proto terapie musí být přizpůsobena tak, aby co nejlépe vyhovovala konkrétnímu klientovi. Součástí přístupu je nejen přizpůsobení terapeutických technik a strategií, ale také přizpůsobení tempa a zaměření terapie podle individuálních potřeb a cílů klienta. Přizpůsobení pomáhá zvýšit efektivitu terapie a zajišťuje, že klienti získají největší možný užitek z terapeutického procesu. Terapeutická péče také klade důraz na rozvoj sebeporozumění a sebereflexe. Terapie poskytuje klientům prostor a podporu, které potřebují k prozkoumání svých myšlenek, pocitů a chování. Skrze tento proces mohou klienti lépe porozumět původům svých problémů a způsobům, jakými jejich myšlenky a chování ovlivňují jejich životy. Tento hlubší vhled je zásadní pro osobní růst a změnu (Sheppard, 2024).

Terapeutická péče zdůrazňuje význam vybudování dovedností a strategií pro zvládání stresu. Cílem je pomoci klientům vyvinout efektivní způsoby, jak se vypořádat se stresovými situacemi, výzvami a obtížnými emocemi. Tato dovednost je klíčová pro udržení pozitivních výsledků terapie a pro zlepšení celkové kvality života klientů. Terapeuti pracují s klienty na vývoji konkrétních strategií, které jim umožní zvládat budoucí výzvy a nepříznivé situace efektivněji. Důležitým principem terapeutické péče je podpora nezávislosti klientů. Cílem je pomoci klientům vybudovat si pocit vlastní síly a schopnosti ovlivnit svůj život k lepšímu. Terapeutická péče se rovněž soustředí na podporu celkového psychologického blahobytu klientů formou práce na posilování jejich emocionální pohody a zlepšení jejich vztahů s ostatními. Terapeuti pomáhají klientům rozvíjet pozitivnější sebepojetí a sebeúctu, což je zásadní pro zdravé mezilidské vztahy a osobní spokojenost. Tento aspekt terapie může být zvláště důležitý pro ty, kteří se potýkají s negativním sebeobrazem nebo mají problémy ve vztazích. Skrze terapeutické sezení se mohou klienti naučit lepší komunikační dovednosti, způsoby vyjadřování emocí a techniky pro řešení konfliktů, což přispívá k lepší kvalitě jejich vztahů (Olive Branch, 2024).

V neposlední řadě je v terapeutické péči důležitá integrace a aplikace naučeného do každodenního života klientů. Terapie není omezena pouze na sezení s terapeutem, ale její součástí je také práce klientů na sobě mimo terapeutickou kancelář například formou domácích úkolů, jako jsou deníkové záznamy, cvičení sebeuvědomění nebo aplikace nových strategií v reálných situacích. Cílem je, aby klienti byli schopni přenést dovednosti a poznatky získané v terapii do svých každodenních životů, což jim pomáhá zlepšovat jejich celkovou životní situaci a zvládat výzvy, které jim život přináší (Smutková, 2007).

4.2 Doprovodné organizace pro pěstounské rodiny

Pěstounské rodiny čelí mnoha výzvám a zodpovědnostem, a právě zde hrají klíčovou roli doprovodné organizace. Tyto organizace poskytují pěstounům širokou škálu podpory, od vzdělávání a školení až po emocionální a praktickou pomoc. Jedním z hlavních cílů těchto organizací je poskytnout pěstounům nezbytné znalosti a dovednosti, které potřebují pro účinnou péči o děti. Tato školení zahrnují často témata, jako jsou výchovné strategie, zvládání chování, emocionální potřeby dětí a jak se vypořádat s dětmi, které prožily traumata nebo mají speciální potřeby (Vránová, 2011).

Dalším důležitým aspektem práce těchto organizací je poskytování emocionální a sociální podpory pěstounským rodinám. Péče o děti, zejména ty, které prošly obtížnými životními zkušenostmi, může být emocionálně náročná. Doprovodné organizace nabízejí poradenství, terapeutické služby a podpůrné skupiny, kde mohou pěstouni sdílet své zkušenosti a obavy s ostatními, kteří jsou ve stejné situaci. Tato síť podpory je neocenitelná pro udržení emocionálního blahobytu pěstounů a zajištění, že mají energii a motivaci pro pokračování v péči o děti. Tyto organizace také hrají roli ve spojování pěstounských rodin s dalšími relevantními službami a zdroji. Mohou pomáhat rodinám při navigaci v systému sociální péče, při získávání finanční podpory nebo při přístupu ke zdravotní péči a vzdělávacím zdrojům pro děti. Tato podpora zajišťuje, že pěstounské rodiny mají přístup ke všem potřebným zdrojům, které jim pomohou zvládat každodenní výzvy a poskytovat dětem nejlepší možnou péči (Worldpackers, 2023).

V některých případech se doprovodné organizace zaměřují i na podporu vztahů mezi pěstounskými rodinami a biologickými rodinami dětí například formou usnadňování setkání, poskytováním poradenství pro zlepšení komunikace a řešením konfliktů. Tímto způsobem pracují tyto organizace na podpoře nejlepšího zájmu dětí, podporují jejich vztahy a zajišťují, že jsou všechny strany informovány a zapojeny do procesu péče o děti. Organizace hrají klíčovou roli v advokacii a zastupování zájmů pěstounských rodin. Mohou se zapojovat do dialogu, vytvářet politiky a programy a pracovat na zlepšení systému náhradní rodinné péče jako celku. Přispívají tak k většímu povědomí a porozumění výzvám a potřebám pěstounských rodin, a hledají cesty k lepší podpoře a uznání jejich důležité role ve společnosti. V tomto smyslu jsou doprovodné organizace pro pěstounské rodiny nejen zdrojem podpory, ale také silným hlasem v obhajobě a zlepšování náhradní rodinné péče. Cílem je zlepšit porozumění veřejnosti k tomu, co pěstounství znamená, a zvýšit podporu pro tyto rodiny v rámci komunity. Tyto aktivity nejen pomáhají získat nové pěstouny, ale také vytvářejí silnější a podpůrnější prostředí pro existující pěstounské rodiny (Reid, 2024).

Tyto organizace často pracují také jako most mezi pěstounskými rodinami a vládními institucemi. Snaží se zajišťovat, že jsou zákony v souladu s potřebami a realitou

pěstounské péče. Zastupují zájmy pěstounských rodin při jednáních s politiky a s úřady a hrají klíčovou roli při formování a uplatňování politik, které podporují kvalitní péči o děti v náhradních rodinách. Tímto způsobem pomáhají zajistit, že systém náhradní rodinné péče je spravedlivý, efektivní a citlivý k potřebám dětí i pěstounů (Konjin a kol., 2020).

5. Odchod dítěte z rodiny

Každé dítě v náhradní rodinné péči má minulost plnou různých traumat snah přizpůsobit se, zapadnout, pochopit svou identitu. Jinými slovy, nese si do života zátěž, která významným způsobem ovlivňuje celý jeho život. Navzdory všem kladným prožitkům a formováním jeho osobnosti přijde chvíle, kdy dochází k odchodu dítěte z rodiny, ať už jde o osamotnění se v dospělosti, osvojení, návrat do biologické rodiny nebo přechodu do jiné pěstounské rodiny.

Odchod dítěte z pěstounské rodiny je emocionálně náročným a komplexním procesem, který má významný vliv na všechny zúčastněné strany – dítě, pěstouny a biologickou rodinu. Mezi klíčové aspekty spojené s odchodem dítěte z náhradní rodiny patří například (Schooler, 2005):

- **emocionální reakce dítěte:** odchod dítěte pro něho může být emocionálně náročným a zmateným obdobím. Dítě může prožívat smíšené pocity, včetně úzkosti, strachu z neznáma a smutku z rozloučení se svými pěstouny, kteří se stali jeho důležitými oporami. Pro pěstouny je klíčové poskytovat dítěti podporu a emoční stabilitu během tohoto přechodu,
- **příprava na odchod:** před samotným odchodem dítěte je důležité, aby byl proces pečlivě připraven a plánován. Dítě by mělo mít příležitost diskutovat o svých pocitech a obavách. Pěstouni by měli být informováni o tom, co odchod pro dítě znamená, a měli by být začleněni do plánování přechodu, včetně navazování kontaktu s biologickou rodinou nebo jinými zainteresovanými stranami. V tomto bodě hraje významnou roli doprovodná organizace,
- **podpora pěstounů:** odchod dítěte z pěstounské rodiny může být pro pěstouny také náročným procesem. Mohou prožívat smutek a ztrátu spojenou s rozloučením s dítětem, o které pečovali. Důležité je, aby pěstouni měli přístup k podpoře, včetně psychologického poradenství, které jim pomůže zvládat tento emocionálně náročný čas,
- **navazování kontaktu s biologickou rodinou:** v některých případech může odchod dítěte z pěstounské rodiny zahrnovat navazování nebo upevňování vztahů s biologickou rodinou. Tento proces by měl být řízen s ohledem na potřeby a zájmy dítěte a měl by být postaven na důvěře a otevřené komunikaci mezi všemi zúčastněnými stranami,
- **dlouhodobé dopady:** odchod dítěte z pěstounské rodiny může mít dlouhodobé dopady na jeho život. Je důležité sledovat a podporovat dítě v průběhu času, abychom zjistili, jak se vyrovnává s tímto přechodem. Pěstouni, biologická rodina a další zainteresované strany by měli spolupracovat na zajištění kontinuity podpory a stability pro dítě i po jeho odchodu z pěstounské rodiny.

Odchod dítěte z pěstounské rodiny je proces, který vyžaduje citlivý a zkušený přístup. Je důležité brát v úvahu potřeby dítěte a zajistit, aby byl tento přechod prováděn s ohledem na jeho dobro a emocionální pohodu (Schooler, 2005).

K odchodu dítěte dochází z několika různých důvodů, které budou rozebrány v následující podkapitole.

5.1 Důvody odchodu z náhradní rodiny

Odchod dítěte z náhradní rodiny může nastat z různých důvodů a okolností. V ideálním případě k tomu dojde při návratu dítěte do biologické rodiny, při čemž došlo k naplnění účelu náhradní péče. To může nastat poté, co biologičtí rodiče prokážou, že jsou schopni poskytovat vhodnou péči a podporu pro své dítě. Návrat k biologické rodině může být pro dítě i biologické rodiče emocionálně náročným procesem a vyžaduje pečlivou přípravu a podporu (Kovařík a kol., 2004).

Velmi častým důvodem odchodu dítěte z náhradní rodiny je jeho zletilost. Dítě dosáhne věku, kdy se stává plnoletým, mění se dynamika jeho péče a zodpovědnosti a je důležitým mezníkem, jak v jeho životě, tak v životě ostatních zainteresovaných osob. Tento mezník má největší vliv na budoucí život dítěte, protože se mění nejvíce aspektů jeho živobytí (Schooler, 2005).

Z právního hlediska se mění status dítěte, kdy má nejen právo na samostatnost, ale také na vlastní finanční zaopatření a práva na samostatné rozhodování o svém životě. Před odchodem z pěstounské rodiny by mělo být dítě připraveno na samostatný život. To zahrnuje výuku dovedností potřebných pro nezávislý život, jako je zajištění bydlení, hledání zaměstnání, zvládání financí a další. Pěstouni by měli hrát klíčovou roli v podpoře dítěte při této přechodné fázi. Jedná se také o emočně náročný okamžik. Mladý dospělý může prožívat smíšené pocity, včetně radosti z nezávislosti a zároveň smutku z rozloučení se svými pěstouny, kteří se stali jeho důležitými oporami. Pěstouni by měli být citliví k těmto emocionálním reakcím a poskytovat dítěti podporu, jejíž součástí je také udržení vztahů s blízkými osobami, což je důležité pro emoční stabilitu a pocit bezpečí. Je důležité si uvědomit, že odchod z náhradní rodiny z důvodu zletilosti může mít dlouhodobé dopady na život dítěte. Je důležité sledovat a podporovat dítě v průběhu času, aby bylo zjištěno, jak se vyrovnává s tímto přechodem. Pěstouni, biologická rodina a další zainteresované strany by měly spolupracovat na zajištění kontinuity podpory a stability pro dítě i po jeho odchodu z pěstounské rodiny (Schooler, 2005).

Odchod dítěte z pěstounské rodiny z důvodu zletilosti je proces, který vyžaduje citlivý a zkušený přístup. Je důležité brát v úvahu potřeby dítěte a zajistit, aby byl tento přechod prováděn s ohledem na jeho dobro a emoční pohodu i v budoucnosti, kdy začne samostatně plnit své životní role a zodpovědnosti (Blahutová a Zezulová., 2011).

Druhým častým důvodem odchodu dítěte z náhradní rodiny je osvojení. Pokud biologická rodina ztratí svá práva na péči o dítě, může být dítě oficiálně osvojeno jinou rodinou. Osvojení může být pro dítě pozitivním krokem směrem k trvalému a stabilnímu domovu, ale také přináší emocionální výzvy včetně adaptace na nové rodiče a prostředí (Kovařík a kol., 2004).

K přesunu do jiné pěstounské rodiny někdy může dojít z různých důvodů, včetně neslučitelnosti s aktuálními pěstouny nebo změny životní situace pěstounů. Jedná se o nejzávažnější důvod odchodu dítěte, jelikož má velmi negativní psychologický dopad na osobu dítěte. Problémy týkající se tohoto důvodu však zasahují i pěstouny, z jejichž péče dítě odchází. V mnoha případech se totiž jedná o nezvládnutí péče či výchovy dítěte pěstouny, což vede k pocitu selhání na obou stranách. Zároveň přesun do nové pěstounské rodiny může pro dítě představovat další změnu v podobě výzvy k vytváření nových vazeb a vztahů a k adaptaci na nové výchovné prostředí. S tím také souvisí situace, ve kterých se jedná o děti se zvláštními potřebami. Mohou to být děti s fyzickými nebo mentálními postiženími, které vyžadují specializovanou péči, nebo děti, které jsou umístěny v krizové pěstounské péči kvůli obtížným okolnostem (Kovařík a kol., 2004).

Někdy mohou nastat situace, kdy pěstounská rodina čelí nepřekonatelným výzvám v péči o dítě. To může zahrnovat závažné konflikty, chování dítěte, které je pro rodinu nebezpečné, nebo zvláštní potřeby dítěte, které přesahují schopnosti pěstounů poskytovat potřebnou péči. V takových případech se může zvážit přesun dítěte do specializovaného zařízení nebo péče. V některých případech může odchod dítěte z pěstounské rodiny být výsledkem neschopnosti dosáhnout dohody mezi pěstouny, biologickou rodinou a případně dalšími zainteresovanými stranami ohledně nejlepšího způsobu péče o dítě. Tato situace může být pro dítě stresující a vyžaduje právní a odbornou intervenci (Kovařík a kol., 2004).

Život pěstounů podléhá změnám, a to může ovlivnit jejich schopnost pokračovat v poskytování péče. Například rozvod, změna zaměstnání nebo závažná nemoc může vést k rozhodnutí o odchodu dítěte z pěstounské rodiny, pokud se již nejsou schopni se postarat o dítě tak, jak je třeba (Kovařík a kol., 2004).

Odchod dítěte z pěstounské rodiny může být motivován různými důvody a okolnostmi. Je důležité, aby byl tento proces řízen s ohledem na dobro a potřeby dítěte a aby byla poskytována podpora všem zúčastněným stranám, aby se zajistilo, že dítě bude mít stabilní a bezpečné prostředí pro svůj další vývoj. Každý z důvodů přináší své vlastní výzvy a emocionální aspekty pro dítě, pěstouny a biologickou rodinu. Je důležité, aby byl tento proces řízen s ohledem na individuální potřeby dítěte a s cílem zajistit jeho bezpečnost a pohodu (Rotreklová a Hofrová, 2008).

Důležitým krokem pro pěstouny, biologickou rodinu a samotné dítě je reflexe odchodu dítěte z náhradní rodiny. Umožňuje všem zúčastněným stranám zpracovat své pocity a zkušenosti spojené s tímto přechodem. Je to příležitost k otevřené komunikaci, hodnocení péče a přípravě na další kroky v životě dítěte i pěstounů (Smutková, 2007).

6. Psychologické dopady

Odchod dítěte z náhradní péče může mít hluboké psychologické dopady nejen na samotné dítě, ale i na pěstouny, kteří ho vychovávali. Toto rozloučení může být pro všechny strany emocionálně náročné a může vyvolat komplexní reakce. Psychologický dopad této události na životy jednotlivých stran hraje roli v sebehodnocení, navazování vztahů a celkově v pojetí štěstí, které každý člověk ve svém životě přirozeně hledá. Z tohoto důvodu budou blíže rozepsány psychologické dopady jak na dítě, tak na pěstouny.

Řadu psychologických dopadů s sebou nese již umístění dítěte do náhradní péče, což je klíčovým momentem v jeho životě. Tento proces může být pro něho značně stresující a zasahuje do jeho vývoje a emocionální stability. Prvním zásadním dopadem je pocit ztráty. Dítě umístěné do náhradní péče často prožívá ztrátu své biologické rodiny, což může vést k pocitům smutku, zmatku a opuštěnosti. Tyto pocity mohou být obzvláště intenzivní, pokud bylo dítě odtrženo od své rodiny náhle nebo za traumatických okolností (Casey Family Programs, 2023).

Dalším dopadem je problém s vytvářením vazeb. Přejít do nového domova může dítěti zkomplikovat schopnost budovat důvěru a bezpečné vztahy. Dítě může mít obavy z dalšího opuštění nebo ztráty, což může vést k problémům s přilnutím k pěstounským rodičům nebo k rezistenci vůči vytváření nových vazeb. Dítě v náhradní péči se může potýkat s otázkami týkajícími se jeho identity a místa ve světě. Může cítit, že selhalo nebo že není dost dobré (Casey Family Programs, 2023).

Jedním z hlavních psychologických dopadů na dítě může být pocit opuštění. Dítě se může cítit zmatené a nejisté ohledně své identity a bezpečnosti, což může vést k problémům se sebevědomím a sebeúctou. Významným aspektem je vytvořené emocionální pouto mezi dítětem a pěstouny. Roztržení této vazby může způsobit smutek, žal, a dokonce i depresi jak u dítěte, tak u pěstounů. Pěstouni mohou pociťovat ztrátu jako velký emocionální úder, protože se snažili dítě vychovávat a poskytovat mu lásku a péči jako vlastnímu dítěti (Smutková, 2007).

Dalším psychologickým dopadem odchodu dítěte z náhradní péče může být pocit ztráty stability a bezpečí, které pěstouni dítěti poskytovali. Pěstounský domov může být pro dítě místem, kde našlo kontinuitu a strukturu, a odchod z této bezpečné zóny může vyvolat pocit nejistoty a nedostatku stability. Dítě může mít potíže adaptovat se na nový život v jiném prostředí, což může ovlivnit jeho schopnost budovat důvěrné vztahy a zvládat každodenní výzvy. Pro pěstouny může být odchod dítěte z jejich péče velkou životní změnou, která může vyvolat smutek, osamělost a pocit prázdnoty. Mohou se potýkat s pocity viny a pochybnostmi ohledně toho, zda udělali vše pro dobro dítěte. Je důležité, aby pěstouni dostali podporu a porozumění od odborníků, aby mohli lépe tyto náročné emocionální reakce zvládat (Konečná, 2009).

Mnoho dětí si v průběhu času vybuduje hluboký emocionální vztah se svými pěstouny a jejich odchod může vést k pocitům smutku, ztráty a opuštěnosti, podobně jako při ztrátě blízkého rodinného příslušníka. Dítě, které opouští náhradní péči, se může cítit nejistě ohledně toho, co přinese jeho budoucnost, obzvláště pokud odchází do neznámého prostředí nebo se vrací do biologické rodiny, se kterou nemá stabilní vztah. Dítě, které opouští náhradní péči, může mít potíže s důvěrou v ostatní a s budováním nových vztahů, což bývá způsobeno strachem z dalšího zklamání nebo opuštění (Camelot, 2024).

Může také dojít k obavám ohledně adaptace dítěte na nové prostředí a novou rodinu, což může vyvolat úzkost a strach. Dítě může mít potíže s přijetím nového prostředí, nových pravidel a nových vztahů. To vyžaduje dlouhou a trpělivou podporu ze strany nových pěstounů. Je důležité také brát v úvahu, že psychologické dopady odchodu dítěte z pěstounské péče se mohou projevovat i později v životě. Dítě může nosit s sebou tyto zážitky a pocity až do dospělosti a mohou ovlivnit jeho vztahy, sebevědomí a emocionální stabilitu. Proto je důležité poskytnout dítěti a pěstounům podporu a prostor pro projevování emocí a hledání způsobů, jak se s těmito dopady vyrovnat (Perry, 2020).

Mnoho dětí v pěstounské péči zažilo různé formy zneužívání, zanedbávání nebo jiné traumatické události, které mohou mít dlouhodobý vliv na jejich psychické a emocionální zdraví. Stres a emoční turbulence mohou také ovlivnit schopnost dítěte koncentrovat se ve škole a mohou vést k behaviorálním problémům, jako je agresivita, úzkost nebo odtažitost. Přestože pěstounská péče poskytuje důležitou ochranu a podporu pro děti, které ji potřebují, je zřejmé, že zároveň může jít o patologické prostředí, které může dítěti ublížit, a to zejména u nezprostředkovaných pěstounů. Důležité je, aby pěstounští rodiče, kteří pracují s těmito dětmi, měli vhodné školení a podporu, aby mohli účinně řešit tyto problémy a poskytovat dětem stabilní a podpůrné prostředí bez negativních vlivů (Sheppard, 2022).

Dalším důležitým aspektem je sociální integrace. Děti v pěstounské péči čelí často výzvám v sociální adaptaci, zejména pokud dochází k častým změnám v umístění. Časté změny mohou vést k obtížnostem v navazování a udržování přátelství a mohou způsobovat pocit izolace nebo odlišnosti od vrstevníků. Mnoho dětí v pěstounské péči může mít problémy také s regulací svých emocí v důsledku minulých traumatických zkušeností, což se může projevit formou nevhodného výbuchu hněvu, obtížnosti v projevování nebo porozumění emocím, nebo jako emoční odstup. Děti, které tráví delší dobu v pěstounské péči, mohou zažívat dlouhodobé účinky na své duševní zdraví, včetně výskytu deprese, úzkostných poruch a nižšího sebevědomí. Tyto dopady mohou přetrvávat do dospělosti, pokud nejsou řádně léčeny. Některé děti ukazují významnou schopnost adaptace a resilience, přizpůsobují se změnám a nacházejí cesty, jak se vyrovnat s výzvami. Pro pozitivní vývoj dítěte je podpora těchto schopností nezbytná (Sheppard, 2022).

Důležité je rovněž zmínit vzdělávací a behaviorální dopady. Nestabilita a změny v životních podmínkách mohou ovlivnit výsledky ve vzdělávání a chování dítěte. Může dojít ke zhoršení výsledků ve škole nebo k problémům s chováním a ve vztazích s vrstevníky. Odchod z pěstounské péče může vyvolat předchozí traumatické zkušenosti nebo pocity, zejména pokud bylo dítě umístěno do pěstounské péče kvůli zneužívání, zanedbávání nebo kvůli jiným traumatickým událostem. Adaptace na nové prostředí a změny v životním stylu mohou být pro děti obtížné. Přizpůsobení se nové rodinné dynamice, školnímu prostředí nebo sociálním okruhům vyžaduje čas a podporu, což může být pro děti stresující (Kenny, 2024).

Dalším aspektem je případná nutnost řešit právní a organizační záležitosti spojené s odchodem dítěte z náhradní péče, což může být stresující a náročné. Je třeba zajistit hladký přechod a zajištění dítěte do nového prostředí, což může vyžadovat spolupráci s institucemi a odborníky na péči o děti. V neposlední řadě je nutné brát v úvahu, že každé dítě a každý pěstoun je jedinečný a psychologické dopady odchodu z náhradní péče proto mohou být variabilní. Je důležité poskytovat individuální podporu a přístup, který bude odpovídat potřebám konkrétního dítěte a rodiny, aby se minimalizovaly negativní psychologické dopady a podpořila se jejich psychická pohoda a adaptace (Vránová 2011).

Psychologické dopady příchodu a odchodu dítěte jsou důležité také pro pěstouny. Příchod dítěte do náhradní péče může pro pěstouna představovat směsici pocitů od naděje a očekávání až po obavy a nejistotu. Pěstouni se často musí vyrovnat s vlastními emocemi a očekáváním ohledně péče o dítě a jeho začlenění do rodiny. Pěstouni mohou cítit tlak na to, aby vytvořili bezpečné a podporující prostředí, zatímco se snaží pochopit a reagovat na potřeby a chování dítěte, které může být ovlivněno předchozími zkušenostmi a traumaty. Odchod dítěte z pěstounské péče může být pro pěstouna rovněž emocionálně náročné. Pěstouni si často vytvoří s dítětem silnou vazbu, a jeho odchod může vyvolávat pocit ztráty, smutku a obav o budoucnost dítěte. Tento odchod může být zvláště těžký, pokud pěstoun cítí, že dítě odchází do nejistého prostředí nebo pokud si není jist tím, zda bude mít jeho práce s dítětem dlouhodobý pozitivní vliv. Příchod nového dítěte může mít také dopad na dynamiku náhradní rodiny. Pěstouni musí zvážit, jak nové dítě ovlivní jejich stávající rodinné vztahy a rutiny. Někdy se problémem může stát spravedlivé rozdělení pozornosti a zdrojů mezi dětmi (Kelly, 2015).

Při odchodu dítěte se pěstouni mohou potýkat s pocitem neúspěchu nebo s nejistotou, zda učinili vše pro podporu dítěte, což může vést k sebereflexi a otázkám, zda mohli něco udělat lépe, zda dítěti svými výchovnými metodami neuškodili nebo zda byli dostatečně vybaveni na to, aby poskytli potřebnou podporu. Proces přijetí nového dítěte a následného rozloučení může být emocionálně vyčerpávající a může u pěstounů vést k syndromu vyhoření. Je důležité, aby pěstouni měli přístup k podpůrným službám, které jim

pomohou zvládat tyto výzvy. Pro děti, které již jsou součástí náhradní rodiny, může příchod nového dítěte znamenat významné změny. Mohou pociťovat žárlivost nebo pocit ztráty pozornosti, což může vést k napětí a konfliktům. Na druhou stranu mohou projevit empatii a chápání, což může posílit rodinné vazby. Je důležité, aby pěstouni věnovali pozornost také reakcím a potřebám svých biologických či již dříve přijatých dětí a podporovali je v procesu přizpůsobování se novému členovi rodiny (Olive Branch, 2024).

Odchod dítěte z náhradní péče může mít dopad na celou rodinu. Pro pěstouny je důležité komunikovat otevřeně i o emocích a podporovat se navzájem ve zpracovávání těchto pocitů. Příchod i odchod dítěte může vyvolat otázky a diskuse týkající se rodinných hodnot a přesvědčení. Náhradní rodiny se často musí vyrovnávat s vlastními názory na výchovu a se závazkem vůči dětem, které nejsou jejich biologickými potomky, což může být příležitostí k rozvoji hlubšího porozumění a empatie. Je důležité také zmínit, že pro pěstouny může být emocionálně náročné procházet opakovaně procesem přijetí dítěte do rodiny a následného rozloučení, což může vést k emocionálnímu vyčerpání a může vyžadovat zvýšenou podporu, včetně profesionálního poradenství a terapie. Pro mnohé pěstouny je péče o děti obohacující a naplňující zkušenost, přestože s sebou přináší výzvy. Je zásadní, aby pěstouni byli podporováni a aby měli přístup ke zdrojům, které jim pomohou zvládat psychologický dopad příchodu a odchodu dítěte z jejich péče, například formou podpory sociálních služeb, přístupu ke školení a vzdělávání, stejně jako možností sdílet zkušenosti s ostatními pěstouny a profesionály v oblasti péče o děti (NSW, 2024).

S ohledem na to, že je rozdíl v péči o dítě mezi příbuznými pěstouny a zprostředkovanými pěstouny, budou v následujících podkapitolách přiblíženy tyto rozdíly dopadů na dítě i pěstouny. Na závěr této kapitoly pak bude zařazena část zabývající se stavem dětí a pěstounů po opuštění náhradní péče.

6.1 Dopady zprostředkované péče

Zprostředkovaná pěstounská péče má hluboké a rozmanité dopady na děti, pěstouny a biologické rodiče. Tyto dopady mohou ovlivnit fyzické, emocionální, sociální a psychické aspekty všech zúčastněných stran. Řada dětí zažila traumata nebo zanedbání v raném dětství, a tak si do náhradní rodiny přináší emocionální a behaviorální problémy, se kterými se musí pěstouni náležitě vypořádat. Změna prostředí a vztahů může být stresující, a proto je důležité poskytovat jim stabilitu a podporu v procesu adaptace. Dlouhodobé dopady se projevují ve formování identity a vytváření vazeb s cizími lidmi, kteří se stanou dítěti osobami blízkými (Holden a kol., 2023).

Pro pěstouny jsou dopady zprostředkované péče také významné. Tito lidé často čelí výzvám spojeným s výchovou dítěte, které má rozdílnou historii a zkušenost než jejich biologické děti. Mohou zažívat stres a pocit nejistoty ohledně své schopnosti poskytovat dítěti bezpečí a lásku. Paralelně s tím mohou pociťovat radost a uspokojení z poskytování domova a rodiny dítěti, které to potřebuje. Dopady na biologické rodiče jsou také významné. Rozhodnutí o umožnění zprostředkované péče jejich dítěti může být emocionálně náročné a provázené pocitem ztráty a smutku. Někteří biologičtí rodiče mohou pociťovat vinu za situaci, která vedla k umístění jejich dítěte do péče jiné rodiny, což může mít dlouhodobé dopady na jejich emocionální a psychické zdraví. Dalším významným aspektem je dopad na systém zdravotní péče a sociální služby. Tyto organizace musí zajistit, aby bylo dítě umístěno v bezpečném a podpůrném prostředí. Je důležité, aby tato systémová opatření byla účinná a byla zaměřena na dobro dítěte (Purvis, 2007).

Dopady zprostředkované péče jsou rozmanité a závisí na různých faktorech, včetně konkrétních okolností, dítěte a rodiny. Je důležité zajistit, aby všechny zainteresované strany měly přístup k podpoře a profesionální pomoci a aby bylo možné minimalizovat negativní dopady a zajistit, že děti budou mít příležitost růst v bezpečném a podpůrném prostředí (Hardyng, 2021).

Dalším důležitým aspektem v diskusi o dopadech zprostředkované péče jsou práva a právní aspekty týkající se dětí, pěstounů a biologických rodičů. Zprostředkovaná péče obvykle vyžaduje smlouvy a dohody mezi všemi zúčastněnými stranami, které musí být pečlivě dodržovány. Práva dítěte na bezpečí, vzdělání a zdravou rodinnou atmosféru jsou prioritní a je povinností systému sociálních služeb zajistit, aby byla chráněna a respektována. Dopady zprostředkované péče mohou také ovlivnit vztahy mezi biologickými rodiči a pěstouny. Někdy může dojít k napětí a konfliktům, zejména pokud jsou biologické rodiče stále zainteresováni v životě svého dítěte. Je důležité, aby byla zajištěna komunikace a spolupráce mezi všemi stranami, což může pomoci dítěti vytvořit pocit kontinuity a stability v jeho vztazích (Kovařík a kol., 2004).

Jiným důležitým aspektem dopadů zprostředkované péče je otázka dlouhodobého zvládnutí emocionálních a psychických následků. Některé děti mohou potřebovat terapeutickou podporu a pomoc při zpracování traumatu, které zažily před svým umístěním do zprostředkované péče. Pěstouni mohou také potřebovat podporu v rámci svého vlastního psychického zdraví, aby mohli dítěti poskytovat nezbytnou oporu. Je důležité brát také do úvahy, že dopady zprostředkované péče jsou různorodé. Každá situace je jedinečná a vyžaduje individuální přístup. Důraz by měl být kladen na dobro dítěte a na jeho potřeby, a to jak v krátkodobém, tak i dlouhodobém horizontu (Bubleová a kol., 2011).

Zprostředkovaná péče může mít řadu pozitivních dopadů, mezi něž podle Gray (2012) patří například:

- **bezpečí a stabilní prostředí pro děti:** pro řadu dětí, které byly umístěny do zprostředkované péče, znamená tento proces únik z traumatizujících a nesnadných životních situací. Umístění do láskyplné a pečující rodiny nebo prostředí jim může poskytnout stabilitu a bezpečí, které jim umožní růst a rozvíjet se v emocionálně zdravé jedince,
- **možnost nových začátků:** zprostředkovaná péče dává dětem šanci na nový začátek. Mnohé z nich mohou v nové rodině zažít lásku, podporu a péči, kterou předtím nepoznaly. Nová rodina je vzorem rodiny, která neobsahuje patologické prvky, které dítě zná ze své biologické rodiny. Tento nový začátek může mít trvalý a pozitivní vliv na jejich psychické a emocionální zdraví,
- **vytváření zdravých vztahů:** děti mají možnost vytvářet nové vztahy s pečujícími osobami. Tyto vztahy mohou být pevné a podporující, což pomáhá dětem uzdravovat narušené vzorce chování a rozvíjet dovednosti pro budování zdravých mezilidských vztahů v budoucnu,
- **podpora v osobním rozvoji:** kvalitní zprostředkovaná péče zahrnuje také psychosociální podporu a terapii, která může pomoci dětem zpracovat traumata a emoční nároky spojené s přechodem do nové rodiny. Tato podpora může pomoci dětem rozvíjet dovednosti pro řešení problémů, komunikaci a emocionální zvládnání. Děti v zprostředkované péči mají šanci na lepší budoucnost a rozvoj svého potenciálu. Kvalitní vzdělání, péče a podpora od pěstounů mohou pomoci těmto dětem dosáhnout svých cílů a snů, které by jinak mohly zůstat neuskutečněné.

Zprostředkovaná péče může přinést mnoho pozitivních změn do života dětí i rodin. Je důležité, aby byla tato forma péče prováděna s ohledem na potřeby dítěte a aby byla poskytována podpora a pomoc všem zúčastněným stranám, aby byly tyto pozitivní dopady co nejvíce zdůrazněny a upevněny (Lozier, 2012).

Zprostředkovaná péče, i když může být pro některé děti a rodiny významnou záchranou, může s sebou nést také negativní dopady (Keck, 2009). Mezi klíčové negativní dopady zprostředkované péče patří podle Gray (2012) například:

- **emocionální trauma u dětí:** řada dětí ve zprostředkované péči má za sebou traumatické zážitky, jako jsou zanedbání, zneužívání nebo rozchody v biologické rodině. Samotný proces umístění do nové rodiny nebo prostředí může pro ně být dalším traumatizujícím zážitkem. Tyto děti mohou vykazovat symptomy posttraumatické stresové poruchy a mohou se potýkat s obtížemi vytváření nových vztahů a důvěry,

- **problémy s identitou a sounáležitostí:** pro děti může být obtížné nalézt své místo v nové rodině a komunitě. Mají tendenci se ptát na svou identitu a původ, což může vést k pocitům ztráty a nejistoty. Tyto otázky mohou zůstat s nimi i v dospělosti a ovlivnit jejich sebeúctu a sebevědomí,
- **vztahové konflikty:** vztahy mezi biologickými rodiči a pěstouny nebo mohou být plné napětí a konfliktů. Biologičtí rodiče se mohou cítit frustrovaní a zrazení tím, že jim byly odebrány práva na výchovu svého dítěte. Pěstouni mohou být vystaveni nátlaku a pochybnostem ohledně svých rodičovských schopností,
- **problémy se sociálním začleňováním:** děti ve zprostředkované péči mohou čelit obtížím se začleňováním se do školního prostředí a vytváření přátelství. Mají často jiné životní zkušenosti a historie než jejich vrstevníci, což může vést k vyloučení z kolektivu nebo obtížím při vytváření vztahů,
- **dlouhodobé psychické následky:** negativní dopady zprostředkované péče mohou přetrvávat do dospělosti a ovlivňovat celoživotní psychické zdraví. Dospělí, kteří prošli touto formou péčí, mohou trpět depresí, úzkostí, problémy s partnerskými vztahy a sebeobviněním. Dlouhodobé následky mohou vyžadovat terapeutickou podporu a psychickou léčbu.

Je důležité si uvědomit, že negativní dopady zprostředkované péče nejsou univerzální a závisí na mnoha faktorech, včetně kvality podpory, kterou děti a rodiny dostávají, a na individuálních zkušenostech (Eldridge, 1999).

6.2 Dopady nezprostředkované péče

Nezprostředkovaná péče, tedy péče, kdy děti zůstávají s členy širší rodiny nebo u jiných jim blízkých osob, může mít jak pozitivní, tak negativní dopady na děti, pěstouny a na celou rodinu (Gray, 2012).

Jedním z hlavních pozitivních aspektů nezprostředkované péče je zachování pouta dítěte s jeho biologickými rodiči. Toto pouto může být pro dítě velmi důležité a může mu poskytnout emocionální stabilitu a spojení s rodinnou historií. Děti mohou mít příležitost udržovat vztahy s biologickými rodiči, což může být klíčové pro jejich osobní identitu, stejně jako možnost zůstat v prostředí, které znají a které jim může být blízké z toho plyne kontinuita a stabilita. Přejít do náhradní péče s sebou nepřináší změny v domově, škole nebo komunitě, což může být pro děti velmi důležité pro jejich pocit bezpečí. Děti nemusí procházet procesem přizpůsobení se novému rodinnému prostředí a novým pravidlům, což snižuje jejich emoční stres. Nezprostředkovaná péče může umožnit dětem udržovat vztahy s příbuznými, jako jsou prarodiče, strýcové nebo tety. Tato spojení mohou být pro děti velmi důležitá a mohou přinášet podporu a stabilitu i mimo jejich primární rodinu (Gray, 2012).

Pro pěstouny může být nezprostředkovaná péče méně náročná vzhledem k absenci zdlouhavých a psychicky náročných příprav pro profesionální pěstouny. To může snížit zátěž a stres spojený s obavou o to, zda jim bude dítě do péče svěřeno (Gray, 2012).

Je však důležité si uvědomit, že každá situace je jedinečná, a co funguje pro jednu rodinu, nemusí být vhodné pro jinou. Rozhodnutí o tom, zda zvolit zprostředkovanou nebo nezprostředkovanou péči, by mělo být učiněno s ohledem na potřeby dítěte a všechny zainteresované strany by měly mít přístup k podpoře a odbornému poradenství, aby bylo dosaženo co nejlepšího zajištění blahobytu dítěte (Schooler, 2005).

Nezprostředkovaná péče může mít také mnoho pozitivních dopadů. Mezi klíčové podle Gray (2012) patří například:

- **přírodní rodinné pouto:** nezprostředkovaná péče umožňuje dětem udržovat přirozené a původní vztahy s biologickými rodiči. Toto spojení s biologickou rodinou může být pro děti emocionálně a psychicky podpůrné. Děti si zachovávají svou identitu a mají možnost vytvářet další vztahy se svými biologickými příbuznými,
- **menší traumatizace dítěte:** zůstat v nezprostředkované péči může znamenat minimalizaci traumatizace dítěte spojené s oddělením od biologické rodiny a přizpůsobováním se novému prostředí. Děti mohou zůstat v prostředí, které znají, což může snížit stres a úzkost,
- **podpora kontinuity a stability:** děti nemusí procházet změnou prostředí, školy nebo vrstevníků, což může pozitivně ovlivnit jejich vzdělávání a sociální vývoj,
- **větší šance na vazby s biologickými rodiči:** v případě, kdy biologičtí rodiče pracují na zlepšení své situace, může nezprostředkovaná péče poskytnout větší prostor pro styky s dětmi a tím i příležitost znovu vytvořit vazby s dítětem. Tato rehabilitace rodiny může poskytovat podporu a pozitivní změny pro dítě i biologické rodiče,
- **ochrana kulturní identity:** udržení dítěte v nezprostředkované péči může také pomoci chránit jeho kulturní a etnickou identitu. Dítě může zůstat spojeno s rodinnými tradicemi, jazykem a kulturním dědictvím, což může být důležité pro jeho celkový rozvoj a sebeidentifikaci.

Nezprostředkovaná péče může mít pozitivní dopady na děti a rodiny, pokud je poskytována v bezpečném a podpůrném prostředí. Výhody této formy péče zahrnují zachování rodinných vazeb, minimální traumatizaci dětí a podporu jejich celkového rozvoje. Nicméně je důležité, aby situace rodiny byla pravidelně monitorována a byla zajištěna podpora tam, kde je to potřebné, aby se minimalizovaly negativní dopady (Eldridge, 2009).

Mezi klíčové negativní dopady nezprostředkované péče podle Gray (2012) patří například:

- **emocionální a psychické zdraví dětí:** v případech, kdy nezprostředkovaná péče probíhá v prostředí s problematickými rodinnými vazbami, to může mít na děti negativní dopady v oblasti jejich emocionálního a psychického zdraví,
- **sociální izolace:** obtížné rodinné podmínky nebo omezující rodinná dynamika mohou způsobovat omezený kontakt s vrstevníky, což může vést k pocitu osamocení a izolace,
- **vývojové zpoždění:** nedostatečná péče o vývojové potřeby dítěte ze strany rodičů vytvoří propast mezi dítětem a jeho vrstevníky. Úkolem pěstounů je pak tuto propast zmenšovat, ale s ohledem na možnosti rodiny nedochází k tomuto zmenšování kontinuálně s dalším vývojem dítěte, což může mít dlouhodobý vliv na rozvoj dítěte a ovlivňuje to jeho schopnost dosáhnout svého plného potenciálu,
- **problémy v rodinných vztazích:** nezprostředkovaná péče může vést k napětí a konfliktům v rodině, zejména pokud jsou biologičtí rodiče závislí na alkoholu nebo drogách nebo pokud existují jiné problémy spojené s chováním rodičů. Tato napětí mohou negativně ovlivnit vztahy mezi dětmi a jejich biologickými rodiči,
- **ztráta potenciálních příležitostí:** omezený přístup, zejména z finančních a místních důvodů, ke kvalitnímu vzdělání, sociálním a ekonomickým příležitostem může snižovat jejich šance na úspěšný a vyrovnaný život v dospělosti.

Je třeba zdůraznit, že nezprostředkovaná péče nemusí vždy znamenat negativní dopady, a některé rodiny jsou schopny poskytovat dětem bezpečné a podpůrné prostředí. Nicméně v situacích, kdy dochází k násilí, zanedbávání nebo jiným nepříznivým podmínkám, může být nezbytné zvážit opatření na ochranu dětí a zajistit jim vhodnou péči a podporu (Keefer, 2000).

6.3 Stav dětí po opuštění pěstounské péče

Stav dětí po opuštění pěstounské péče je citlivým a mnohvrstevnatým tématem. Tento přechod z dočasného prostředí pěstounské péče do nového uspořádání či samostatného života představuje zlomový okamžik, který má dlouhodobé následky (Purvis, 2007).

Děti, které prošly tímto procesem, mohou prožívat širokou škálu emocí, které mohou být často protichůdné. Mohou se cítit smutné z rozloučení se se stabilním prostředím, ve kterém se cítily chráněny, zároveň však mohou pociťovat úlevu či radost z nové nezávislosti a možností, které nové uspořádání přináší. Ztráta identity spojená s přechodem ze svého pěstounského domova může být náročná, ale zároveň může být doprovázena procesem objevování vlastní identity a sebeuvědomění. S tím souvisí

i adaptace na nové prostředí. Vyžaduje totiž dovednosti a dohled, zejména pokud dítě opouští pěstounskou rodinu, kterou považovalo za domov (Purvis, 2007).

Je klíčové zajistit, aby děti měly dostatečnou podporu a péči po opuštění pěstounské péče, například formou dostupnosti psychologického poradenství a terapie, které jim pomohou zvládnout emocionální výzvy a zranitelnost spojenou s tímto přechodem. Podpora od biologické rodiny, nových pěstounů nebo adopční rodiny může také hrát klíčovou roli (Purvis, 2007).

Po opuštění pěstounské péče děti začínají budovat nové vztahy s biologickou rodinou, adoptivními rodiči nebo dalšími lidmi ve svém životě. Tento proces může být emocionálně náročný. Budování vztahů s biologickou rodinou může být provázeno smíšenými pocity naděje a obav z minulých zážitků. Vytváření nových vztahů s novými lidmi může vyžadovat otevřenost, důvěru a trpělivost. Děti se mohou potýkat s dilematem, zda dát novým vztahům šanci nebo zda se držet na bezpečném, avšak známém území. Každý nový vztah představuje další krok ve vývoji dítěte a může ovlivnit jeho emocionální stabilitu a pohodu v budoucnosti (Purvis, 2007).

Stav dětí po opuštění pěstounské péče je složitým a individuálním procesem. Každé dítě má své vlastní potřeby a zkušenosti, a je důležité poskytovat jim podporu a péči, které budou respektovat jejich jedinečný emocionální stav a pomáhat jim při přechodu do nového životního uspořádání (Holden a kol., 2023).

6.4 Stav pěstounů po odchodu dětí

Stav pěstounů po odchodu dítěte z jejich péče je ovlivněn širokou škálou emocionálních a praktických aspektů. Pěstouni, kteří dlouhodobě poskytovali lásku a péči dítěti, často procházejí různými fázemi adaptace a smíšenými pocity po odchodu dítěte (Hopkins, 2012).

Hlavní roli, stejně jako u dětí, hrají emoce. Pěstouni prožívají smutek, ztrátu, pocity prázdnoty a smíšené pocity, včetně radosti z toho, že byli schopni poskytovat dítěti lásku a péči. Emoční reakce se liší od jednoho pěstouna k druhému, ale pro mnohé z nich jde o emocionálně náročné období. Pěstouni mohou své emocionální reakce směřovat různými směry. Někteří se mohou zaměřit na dobro dítěte a být hrdí na svou roli v jeho životě. Jiní mohou trpět pocitem ztráty a nostalgickými vzpomínkami na společně prožité chvíle. Důležité je, aby pěstouni měli prostor pro vyjádření svých emocí a obav (Hopkins, 2012).

Po odchodu dítěte mohou pěstouni vstoupit do nové fáze svého života, která přináší jak výzvy, tak nové možnosti. Pěstouni na jedné straně mohou pociťovat smutek z rozloučení se s dítětem, které bylo součástí jejich života a rutiny. Na straně druhé mohou prožívat úlevu a volnost, protože mají opět více času pro sebe. Mohou se věnovat svým

zájmům, rozvíjet své kariéry, plánovat cestování nebo tento čas využít k osobnímu růstu a k seberealizaci. Současně se mohou pěstouni potýkat s pocitem ztráty své identity, neboť role pěstouna pro ně mohla být velmi významná a činit jejich život smysluplným. Někteří pěstouni se naopak rozhodnou pokračovat v pěstounské péči a přijmout další dítě. Pěstouni také mohou prožívat obavy z toho, jak se jejich bývalé pěstounské dítě adaptuje na nové prostředí a zda mu bude dobře (Hopkins, 2012).

Mnozí pěstouni se snaží udržet kontakt s dítětem po jeho odchodu. Udržení tohoto kontaktu závisí na individuálních potřebách a preferencích dítěte a pěstounů, ale může být pro obě strany cenné. Udržení vztahu může dítěti i pěstounům poskytovat další podporu a jistotu (Hopkins, 2012).

Cenným zdrojem k vypořádání se se všemi těmito pocity je spolupráce s odborníky v oblasti pěstounské péče. Je důležité, aby měli pěstouni prostor pro zpracování svých emocí a plánování své budoucnosti, ať už se rozhodnou se svým životem naložit jakkoliv. Každý pěstoun prochází tímto obdobím individuálně, a je důležité, aby byli respektováni ve svých emocionálních reakcích a potřebách. Podpora a poradenství jsou klíčové pro to, aby pěstouni mohli zvládnout tento přechod a připravit se na další kroky ve svém životě (Keck, 2009).

ZÁVĚR

Náhradní rodinná péče představuje nejen záchranný systém pro ohrožené děti, ale zároveň obsahuje velké množství výzev a situací, kterým se musí děti i jejich pěstouni vždy přizpůsobit. Děti čelí traumatickým zážitkům, které ovlivňují jejich životy. Zároveň jsou vychovávány více osobami, jejich vývoj je sledován a musí být součástí komunity, kterou si nevybraly. Všechny tyto zážitky a povinnosti vedou k ovlivnění jejich osobnosti.

Pěstounská a poručenská péče přináší konkrétní problémy, které musí jak děti, tak pěstouni řešit. Jedná se o specifické problémy týkající se náhradní péče. Jde zejména o adaptaci, přičemž se musí dítě přizpůsobit novému prostředí, novým lidem a novým výchovným postupům. Naráží na problémy spojené s neznámými zvyky a povinnostmi, které dosud ve své biologické rodině nezažívalo. Dítě také navazuje nové vztahy, učí se projevovat své emoce a také novým pravidlům chování ve společnosti.

Samostatným bodem zlomu v rámci náhradní péče je moment, kdy dítě opouští svůj dočasný domov. K tomu dochází zpravidla ze třech zásadních důvodů – při zletilosti dítěte, kdy to se již osamostatní a stane se nezávislým dospělým jedincem. Ve chvíli, kdy na sobě biologičtí rodiče dostatečným způsobem zapracovali, napravili si své poměry a zajistili si veškeré potřebné záležitosti, aby mohli o své děti řádně pečovat. V tomto bodě lze také uvést situaci, kdy je dítě osvojeno a z pěstounské péče přechází rovnou k adoptivním rodičům. V posledním a svým způsobem nejhorším možným okamžikem, kdy dítě může rodinu opustit, je chvíle, kdy dochází k selhání jedné ze stran a je nutné přemístit dítě do jiné pěstounské rodiny.

Odchod způsobuje změny v osobnosti dítěte, a to ve fyzických, emocionálních, sociálních i psychických aspektech života. Dítě je významným způsobem ovlivněno a jeho jednání je přizpůsobeno nejen předchozím traumatickým zážitkům, ale i zkušenosti z opouštění náhradní rodiny.

K nejzásadnějšímu psychologickému dopadu dochází v rámci identity dítěte. Dítě již odchodem do náhradní péče zažívá ztrátu a opuštění, přichází o dosavadní život, který znalo a mělo v něm své jistoty, i když velmi často negativního rázu. Při odchodu z náhradní rodiny dítě může opakovaně zažívat pocit opuštění nebo ztráty spojení s blízkými osobami. Může se tak narušit jeho schopnost vytvářet zdravé citové vazby. Dítě může zažívat silné pocity strachu a beznaděje, což vede k ovlivnění jeho sebepojetí a sebevědomí. Dítě může také mít narušenou schopnost důvěřovat lidem, neboť se může cítit být opakovaně zrazeno.

Vyžralost dítěte, která v tomto směru hraje svou roli, je také ovlivněna tím, jaký život v náhradní rodině dítě zažívalo. Pokud bylo dítě umístěno u zprostředkovaných pěstounů, mohlo se cítit být odtrženo od své identity, zažívalo pocit smutku a stýskání si. V tomto ohledu mohlo dojít k omezení jeho ochoty přizpůsobovat se nové rodině, a proto

se prodlužovala doba adaptace. V takovém případě může docházet k tomu, že se pěstouni cítí být vyčerpaní, mohou se vnímat jako nedostatečné pro výchovu takového dítěte a nároky, které dítě na péči vyžaduje, pro ně mohou být nepřekročitelné. U pěstounů v takové situaci může docházet k přehodnocování vlastních schopností i psychické odolnosti.

Naproti tomu u nezprostředkovaných, často příbuzenských pěstounských rodin, nejsou tyto problémy tak výrazné, neboť dítě přechází do známého prostředí. Významnou roli zde hraje to, že nezprostředkovaní pěstouni nejsou pro roli pěstouna připraveni Krajským úřadem, a tudíž není známa jejich schopnost tuto roli zastávat. S tím přicházejí problémy spojené se špatnými vztahy s biologickými rodiči, špatnými výchovnými postupy, jejichž dopady si pěstouni neuvědomují. V nejzazším případě se může jednat o patologické prostředí, které se projeví až časem. V takových případech může dítě cítit tlak na jeho výkon a chování, opět zde hraje roli strach a potlačování emocí. Dítě ve své identitě ztrácí zdravé sebevědomí a bojí se navazovat nové vztahy.

Při odchodu dítěte po jeho zletilosti proto jeho vybavenost odpovídá úrovni jeho osobnosti. Je velmi důležité, nakolik si věří a jak vnímá svou důležitost. Vztahy, kterými je z rodiny ovlivněno, jsou zároveň ukazatelem, zda dítě bude potřebovat další podporu a terapeutickou péči, či nikoli, neboť na jejich základě dítě staví své sebevědomí.

Ve chvíli, kdy dítě odchází zpět do své biologické rodiny, záleží na vztazích, které byly po celou dobu pobytu v náhradní rodině budovány s rodiči. Dítě může mít pocit, že vztahy nejsou dostatečně pevné, může se tedy do rodiny vracet s obavami a s nejistotou a očekáváním, kdy dojde k opakování minulosti. V opačném případě může dítě vnímat strach z toho, že opouští pěstouny. Jeho vděčnost může umocňovat jeho touhu zůstat v pěstounské rodině a nepřilnout k té biologické. V každém případě je však tento moment důležitý, protože se dítě musí vyrovnat s nastalou změnou, což opět mění jeho sebepojetí.

Velmi podobné pocity mohou přicházet i v případě osvojení, obzvláště, jedná-li se o starší dítě. Takové dítě už rozumí změnám, chápe, co se děje a může vnímat osvojení jako zradu ze strany pěstounů.

V rámci přechodu do jiné pěstounské rodiny, se zdají být zásahy do identity dítěte nejzávažnější. Jedná se totiž o opakovaný pocit, že je dítě nechtěné a nemilované. To velmi zraňuje jeho sebepojetí. Reakce na to může být agresivní, dítě začne mít problémy se svým chováním, může začít úmyslně ubližovat druhým, začne páchat trestnou činnost nebo experimentovat s návykovými látkami. Naopak může dojít k absolutní uzavřenosti, depresím a úzkostným stavům. Velmi výrazně je to pak vidět na sociální integraci, kdy se bojí navazovat nová přátelství nebo se stát součástí nějakého společenství.

Stejně jako děti, čelí těmto problémům i pěstouni. Z pozice dospělé osoby jsou však dopady na jejich život rozdílné. Pěstoun v době odchodu dítěte z jeho rodiny z důvodu zletilosti, zažívá pocity v oblasti obav o dítě a jeho budoucnost. Může se

zároveň náhle cítit nevyužitý nebo paralyzovaný tím, že nemá o koho pečovat. To může ale vyřešit mnoha způsoby, jako je např. kariéra, koníčky nebo přijetí dalšího dítěte.

V případě přechodu zpět do biologické rodiny může pěstoun cítit nespravedlnost a obavy z toho, že rodiče naruší jeho výchovu dítěte a jeho úsilí tak přijde nazmar. Zároveň může vnímat strach o dítě, o opakování předešlých událostí nebo o ztrátu vztahu s dítětem.

Při odchodu dítěte do jiné náhradní rodiny mohou pěstouni často zažívat pocity selhání – mají výčitky z toho, že nedokázali dítě zvládnout, že nebyli dostatečně vynalézaví v oblasti výchovy, že nebyli trpěliví nebo udělali příliš mnoho chyb, které dítě negativně ovlivnilo. Může také dojít ke zpochybňování jejich schopností v oblasti vzdělávání, zvládnání stresu a jednání s dětmi se specifickými potřebami.

Odchod dítěte z pěstounské rodiny ovlivní jeho budoucí život v každém případě. Je nevyhnutelné, aby k němu došlo, a tudíž je nevyhnutelný i následek, který s sebou tento okamžik nese. Je zřejmé, že existuje široká škála negativních dopadů na identitu dítěte, jeho sebepojetí a s tím související vzorce chování. Stejně tak je nevyhnutelné, že se negativním pocitům musí postavit i pěstouni. Náhradní péče je velmi náročná práce se spoustou nepředvídaných situací a s výrazným psychologickým dopadem na dítě i pěstouny.

SEZNAM ZDROJŮ

Bibliografické zdroje:

BLAHUTOVÁ, Michaela; ZEZULOVÁ, Dagmar, 2011. *Hostitelská péče a příprava k ní. Odborná metodika*. Vyd. 1. Zlín: Tigris spol. s.r.o.. ISBN 978-80-86062-41-9.

BUBLEOVÁ, Věduna; VÁVROVÁ, Alena; VRÁNOVÁ, Lucie a FRANTÍKOVÁ, Jana, 2011. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-03-6.

ELDRIDGE, Sherie, 2009. *20 Things Adoptive Parents Need to Succeed. Discover the Unique Need of Your Adopted Child and Become the Best Parent You Can*. Random House Publishing Group. ISBN 978-038-534-1622.

GABRIEL, Zbyněk a NOVÁK, Tomáš, 2008. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Psyché (Grada). Praha: Grada. ISBN 97-88-0247-17-88-3.

GRAY, Deborah, 2012. *Attaching in Adoption: Practical Tools for Today's Parents*. Jessica Kingsley Pub. ISBN 978-184-905-8902.

HARDYNG, Robyn, 2021. *The Perfect Family*. Simon & Schuster. ISBN 978-198-216-9398.

HOLDEN, Lori, EASTERLY, Sara, VANDER, Kelsley, RANYARD, Vliet, 2023. *Adoption Unfiltered*. Rowman & Littlefield Publishers. ISBN 978-153-817-4692.

HOPKINS, Mary, 2012. *Toddler Adoption: The Weaver's Craft*. Jessica Kingsley Pub. ISBN 978-184-905-8940.

KECK, Gregory, 2009. *Adopting the Hurt Child: Hope for Families with Special-Needs Kids – A Guide for Parents and Professionals*. NavPress. ISBN 978-160-00628-96.

KEEFER, Betsy, 2000. *Telling the Truth to Your Adopted or Foster Child: Making Sense of the Past*. Praeger. ISBN 978-089-78-96917.

KOLUCHOVÁ, Jarmila, MATĚJČEK, Zdeněk (ed.), 2002. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál. ISBN 80-717-863-73.

KONEČNÁ, Hana, 2009. *Na cestě za dítětem: dvě malá křídla*. 2. vyd. Praha: Galén. ISBN 978-80-7262-59-18.

KOVAŘÍK, Jiří; BUBLEOVÁ, Věduna a ŠLESINGEROVÁ, Kateřina, 2004. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál. ISBN 80-717-895-77.

LOZIER, Carol, 2012. *The Adoptive & Foster Parent Guide: How to Heal Your Child's Trauma and Loss*. LCSW. ISBN 978-06-155-68010.

MATĚJČEK, Zdeněk, 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál. ISBN 80-852-828-36.

MATĚJČEK, Zdeněk. et al., 1999. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Vyd. 1. Praha: Portál. 184 s. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk, BUBLEOVÁ, Věduna, KOVAŘÍK, Jiří, 1999. *Náhradní rodinná péče – průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál. ISBN 80-717-830-48.

PERRY, Phillipa, 2020. *Book You Wish Your Parents Had Read*. Penguin Books Ltd. ISBN 978-024-125-1027.

PURVIS, Karyn, 2007. *The Connected Child: Bring Hope and Healing to Your Adoptive Family*. McGraw Hill. ISBN 978-007-147-5006.

SCHOOLER, Jayne, 2005. *Wounded Children, Healing Homes: How Traumatized Children Impact Adoptive and Foster Families*. NavPress. ISBN 978-161-52-15683.

SMUTKOVÁ, Lucie, 2007. *Sociální práce s rodinou*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7041-069-1.

VRÁNOVÁ, Lucie, 2011. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-09-8.

Online zdroje:

ADOPCE. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. [online]. [cit. 2023-12-25]. Dostupné online z https://cloud.nahradnirodina.cz/wp-content/uploads/2023/03/Pruvodce-nahradni-rodinnou-peci-.pdf?_ga=2.98863322.558589419.1703497144-34278784.1703497144&_gl=1*10kurok*_ga*MzQyNzg3ODQuMTcwMzQ5NzE0NA.*_ga_3FHSM54ZGB*MTcwMzQ5NzE0NC4xLjEuMTcwMzQ5NzE1NC4wLjAuMA.*_ga_6THBHMCBQ2*MTcwMzQ5

AMBORSKI, Ch. *What are the advantages and disadvantages for children who have been adopted from the foster care system, as opposed to those who were raised by their biological parents until adulthood (if ever)?* [online]. [cit. 2023-12-25]. Dostupné online z <https://www.quora.com/What-are-the-advantages-and-disadvantages-for-children-who-have-been-adopted-from-the-foster-care-system-as-opposed-to-those-who-were-raised-by-their-biological-parents-until-adulthood-if-ever>

AMERICAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION. *Trauma*. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.apa.org/topics/trauma>

APTA. *Traumatic Brain Injury Edge*. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.neuropt.org/practice-resources/neurology-section-outcome-measures-recommendations/traumatic-brain-injury>

BETTERHELP. *Impact Of Growing Up In The Foster Care System On Mental Health*. 2023. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.betterhelp.com/advice/inclusive-mental-health/impact-of-growing-up-in-foster-care-on-mental-health/>

BERG BRYANT. *What Are The Advantages And Disadvantages Of A Guardianship?* [online]. [cit. 2023-12-25]. Dostupné online z <https://www.bbelderlaw.com/what-are-the-advantages-and-disadvantages-of-a-guardianship/>

BOELEN, P., OLFF, M., SMID, G. *Traumatic loss: Mental health consequences and implications for treatment and prevention*. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7593703/>

BUBLEOVÁ, V., VÁVROVÁ, A., FRANTÍKOVÁ, J., VANČÁKOVÁ, M., 2009. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. Dostupné online z <https://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2017/03/pruvodce-nahradni-rodinnou-peci.pdf>

CAMELOT. *The Mental and Emotional Health of Children When Leaving Foster Care*. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.thecamelotdifference.com/the-mental-and-emotional-health-of-children-when-leaving-foster-care>

CASEY FAMILY PROGRAMS. *What Impact Placement Stability?* 2023. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.casey.org/placement-stability-impacts/>

CILEČKOVÁ, K. *Změny v náhradní rodinné péči*. *Sociální práce*. [online]. 2014 č. 2, [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://socialniprace.cz/article/zmeny-v-nahradni-rodinne-peci/>

CSP. *Trauma & Children in Foster Care: A Comprehensive Overview*. 2019. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.csp.edu/publication/trauma-children-in-foster-care-a-comprehensive-overview/>

FCA. *Trauma in Foster Children*. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.thefca.co.uk/what-is-trauma/>

FORBES, Heather. *Beyond Consequences, Logic, and Control: A Love-Based Approach to Helping Attachment-Challenged Children With Severe Behaviors*. 2006. Beyond Consequences Institute LLC. ISBN 978-097-770-4002.

FOSTERING PERSPECTIVES. *Trauma and children: An introduction for foster parents*. 2005. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z https://fosteringperspectives.org/fp_v10n1/trauma.htm

GEINACHER, A., NIKENDEI, A., KOTTKE, R., WIESBECK, J., HERZOG, W., NIKENDEI, CH. *Secondary Traumatization, Psychological Stress, and Resilience in Psychosocial Emergency Care Personnel*. 2019. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6747539/>

HURLEY, K. *What Is Resilience? Your Guide to Facing Life's Challenges, Adversities, and Crises*. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.everydayhealth.com/wellness/resilience/>

IPL. *Advantages And Disadvantages Of Foster Care*. [online]. [cit. 2023-12-25]. Dostupné online z <https://www.ipl.org/essay/Advantages-And-Disadvantages-Of-Foster-Care-P37D6KPBU5FT>

KELLY, W. *Foster Parent's Understanding Of The Foster Child's Perspective: Does It Matter And Can It Be Changed?* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://core.ac.uk/download/pdf/41339951.pdf>

KENNY, Peter. *Delay, Despair, and Detachment: The Mental Health of Foster Children*. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.hoosierfamilylawyer.com/foster-children-adoption-book/delay-despair-and-detachment-mental-health-foster-children>

KONJIN, C., COLONNESI, C., KRONEMAN, L., LIEFERINK, N., LINDAUER, R., SMAS, G. *Caring for children who have experienced trauma' – an evaluation of a training for foster parents*. 2020. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7473239/>

KRTIČKOVÁ, Kateřina. *Příbuzenská pěstounská péče*. 2023. Dostupné online z <https://sancedetem.cz/pribuzenska-pestounska-pece>

LEON, S., DICKSON, D. The Impact of Kinship Networks on Foster Care Children's Outcomes. [online]. [cit. 2023-12-25]. Dostupné online z <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/fare.12340>

MAYOCLINIC. *Post-traumatic stress disorder (PTSD)*. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/post-traumatic-stress-disorder/symptoms-causes/syc-20355967>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. [cit. 2024-02-22]. Dostupné online z <https://www.mpsv.cz/dokumenty>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Průvodce pro náhradní rodinnou péči*. 2009. [online]. [cit. 2023-12-25]. Dostupné online z http://www.mpsv.cz/files/clanky/7294/Pruvodce_pro_nahradni_rodinnou_peci_.pdf

NCTSN. *Trauma types*. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.nctsn.org/what-is-child-trauma/trauma-types>

NSW. *About Foster Care*. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z https://www.facs.nsw.gov.au/families/carers/about-foster-care?merge_chapters=true

OLIVE BRANCH. *Understanding the Impact of Fostering on Children & Carers*. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z

<https://www.olivebranchfostering.co.uk/news/understanding-the-impact-of-fostering-on-children-carers>

PSYCHCENTRAL. *What Is Complex Trauma and How Does It Develop?* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://psychcentral.com/ptsd/complex-trauma-a-step-by-step-description-of-how-it-develops>

PSYCHOLOGY TODAY. *Emotion Regulation*. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.psychologytoday.com/us/basics/emotion-regulation>

REID, Sheldon. *What is reactive attachment disorder (RAD)?* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.helpguide.org/articles/childhood-issues/reactive-attachment-disorder-rad.htm>

ROTREKLOVÁ, Eva; HOFROVÁ, Veronika. *Kritická místa v systému náhradní rodinné péče a možnosti změny*. In: *Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti v České republice* [online]. Brno: Triada-Poradenské centrum o. s., 2008. ISBN 978-80-254-3353-9.

SAMHSA. *Recognizing and Treating Child Traumatic Stress*. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.samhsa.gov/child-trauma/recognizing-and-treating-child-traumatic-stress>

SHEPPARD, Sarah. *The Mental Health Effects of Living in Foster Care*. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.verywellmind.com/the-mental-health-effects-of-living-in-foster-care-5216614>

SOS CHILDREN'S VILLAGES. *The Impact of Trauma on Children and Youth in Foster Care*. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.sosillinois.org/the-impact-of-trauma-on-children-and-youth-in-foster-care/>

STOCKHOLM UNIVERSITY. *Victimization among adolescents living in foster family care: prevalence and trends 2002-2022*. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.su.se/english/research/research-projects/victimization-among-adolescents-living-in-foster-family-care-prevalence-and-trends-2002-2022>

TEBOS, Susan. *Before You Were Mine: Discovering Your Adopted Child's Lifestory*. Zondervan. 2011. ISBN 978-031-033-1032.

UNIVERSITE CONCORDIA. *Examples of cognitive restructuring*. [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné online z <https://www.concordia.ca/cunews/offices/provost/health/topics/stress-management/cognitive-restructuring-examples.html>

WORLDPACKERS. *Host family: meaning, advantages and disadvantages*. [online]. [cit. 2023-12-25]. Dostupné online z <https://www.worldpackers.com/articles/host-family-meaning>

Bibliografický odkaz

ULDRYCHOVÁ, I. *Psychologický dopad na dítě při odchodu z pěstounské péče*. České Budějovice 2024. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra sociální a charitativní práce. Vedoucí práce D. Urban.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, pěstounská péče, dětské trauma, psychologické poradenství, terapeutická péče, psychologické dopady

Abstrakt

Práce se zabývá problematikou důvodů, kvůli kterým, musí děti opouštět náhradní rodiny. Práce je rozdělena do šesti částí. První část popisuje jednotlivé druhy náhradní rodinné péče, kdy se nejvíce zabývá pěstounskou a poručenskou péčí. Dále se zaměřuje na problémy, které se mohou vyskytnout na jejím začátku, v průběhu a po odchodu dítěte. Druhá část obsahuje kategorie dětského traumatu, které mohou v rámci náhradní péče hrát roli a které mají dopad na různé oblasti vývoje dítěte. Třetí část se zabývá typy dětí, které na trauma reagují, a také popisuje vybrané vlivy, které na děti v obtížných situacích jejich vývoje působí. Čtvrtá část hovoří o principech terapeutické péče a vlivech, které na děti v pěstounské a poručenské péči působí. Pátá část rozlišuje různé druhy důvodů, kvůli kterým, musí děti náhradní rodiny opouštět. Šestá kapitola propojuje všechny aspekty předchozích kapitol a nahlíží na problém odchodu dětí z náhradní péče z více úhlů pohledu. Kapitola se zabývá zprostředkovanou a nezprostředkovanou péčí, jejich problémy nesou rozdílné situace, a i rozdílné psychologické dopady na dítě.

Abstract

Psychological impact on the child when leaving foster care

Key words: substitute family care, foster care, child trauma, psychological counseling, therapeutic care, psychological effects

The thesis deals with reasons for which children have to leave foster families. It is divided into six parts. The first part describes types of substitute family care, mostly foster care and guardianship care and it focuses on problems that may occur at its beginning, during and after the child leaves. The second part describes categories of childhood trauma that can influence substitute care and that have an impact on different areas of the child's development. The third part deals with the types of children who react to trauma and describes selected influences that affect children in difficult situations of their development. The fourth part talks about the principles of therapeutic care and the effects they have on children in foster and guardianship care. The fifth part distinguishes different types of reasons for which children have to leave foster families. The sixth chapter connects all aspects of the previous chapters and looks at the problem of children leaving foster care from multiple perspectives. This chapter deals with mediated and unmediated care and its problems which are caused by different situations, and different psychological effects on the child.